

YHTEISÖLLISYYTTÄ OPPIMASSA

Kokemuksia ja havaintoja capoeirasta sekä sen yhteisöllisyyttä edistävästä taidosta

Noora Dal Maso

Opinnäytetyö
Toukokuu 2011
Toukokuu 2011
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalialan koulutusohjelma
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot:
Sosiaalipedagogiikka
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset ammattiopinnot

DAL MASO, NOORA

Yhteisöllisyyttä oppimassa- Kokemuksia ja havaintoja capoeirasta sekä sen yhteisöllisyyttä edistävästä taidoista

Opinnäytetyt 42 s., liitteet 12 s.
Toukokuu 2011

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kerätä capoeiraryhmästä havaintoja yhteisöllisyyteen vaadittavien taitojen, kuten esimerkiksi yhdessä toimimisen, omaksumisesta sekä capoeiraryhmäläisten kokemuksia capoeirasta. Capoeira on afrobrasilialainen taistelulaji, johon sisältyy myös paljon akrobatiaa ja musiikkia. Laji sopii kaikille. Capoeiratunnit pidettiin keväällä 2011 Ahjolassa ja jokainen tunti pohjautui jollekin yhteisöllisyyden teemalle.

Tutkimus oli laadullinen tutkimus, joka perustui empiiriseen havainnointiin jahaastatteluihin. Tutkimusaineisto koostui havaintomatriisista jonka täytin seitsemällä kerralla sekä ryhmäläisten haastatteluista. Teoriaosuus esittelee opinnäytetyöhön liittyvät käsitteet: yhteisöllisyys, capoeira, sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen.

Tutkimuksen tulokset olivat, että kurssin edetessä oli huomattavissa enemmän yhteisöllisyyteen vaadittavien taitojen esiintuloa. Ryhmäläiset kokivat capoeiran positiivisesti ja kertoivat sen tuovan energiaa, vähentävän jännitystä sekä pitivät hyvä ja hauska tapa harrastaa liikuntaa. Capoeiran toiminnallisuus ja ryhmäläisten positiiviset kokemukset olivat mielestäni ne seikat, jotka mahdollistaisivat capoeiran käytön sosiaalipedagogisena työvälineenä. Laji on monipuolinen ja jokaisella on mahdollisuus löytää siitä jotain itselleen. Se tutustuttaa harrastajansa toiseen kulttuuriin ja avaa ovet uuteen maailmaan.

Asiasanat: yhteisöllisyys, capoeira, sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social Pedagogy

DAL MASO, NOORA: Learning sense of community - Experiences of and observations on capoeira and its benefits in creating sense of community

Bachelor's Thesis 42 pages, appendices 12 pages
Mai 2010

The objective of this Bachelor's Thesis was to collect observations how a capoeira group is adopting different skills that are needed for sense of community and the participants' experiences of the class. Capoeira is an Afro-Brazilian martial art that also includes acrobatics and music and fits for all. In this study I also considered how capoeira could be used in social work and especially as a method of social pedagogy and sociocultural animation.

The capoeira classes were held in the spring of 2011 in Ahjola, Finland. Each class was based on a theme of sense of community and the purpose was to learn the basics of capoeira. This was a qualitative study based on empirical observations and interviews. The data for this study were gathered using an observation matrix that was filled seven times during the classes and by interviewing the participants. The theoretical concepts used in this study were social pedagogy, sociocultural animation, capoeira and sense of community.

The results indicate that there are more skills to be seen towards the end of the course. The participants in the capoeira classes felt that capoeira gave energy, relieved stress and was a nice way to exercise. Specifically the sense of community, energy and diversity of the sport make me believe in the possibility of using Capoeira as a tool in social work and as a method of social pedagogy. The practice familiarizes the capoeirista in another culture and opens a door to a new world.

Keywords: capoeira, sense of community, social pedagogy, sociocultural animation

SISÄLLYS

SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
2 METODOLOGIA	9
2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	9
2.2 Viitekehys ja tutkimuskäsitteet.....	11
2.2.1 Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen	11
2.2.2 Capoeira	13
2.2.3 Yhteisöllisyys ja yhteisö	16
2.2.4 Yhteisöllisyyden elementit capoeirassa	19
2.2.5 Yhteisöllisyyttä edistävät taidot capoeirassa	23
2.3 Tutkimusaineisto- ja prosessi	24
2.3 Tiedon hankinta.....	27
2.4 Aineistoanalyysitapa.....	31
3 YHTEISÖLLISYYTTÄ EDISTÄVIEN TAIDOJEN KEHITTYMINEN CAPOEIRARYHMÄSSÄ	34
3.1 Yhdessä tekeminen.....	34
3.2 Yhteinen juttu	36
3.3 Luottamus.....	37
3.4 Auttaminen / neuvominen.....	39
3.5 Osallisuus.....	40
4 RYHMÄLÄISTEN KOKEMUKSIA CAPOEIRASTA JA CAPOEIRAKURSSISTA	42
4.1 Tunteuksia.....	42
4.2 Oppiminen	43

4.3 Ryhmä.....	44
4.4 Capoeira.....	46
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
6 RELIABILITEETTI, VALIDITEETTI JA EETTISYYS	54
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Yhteisöllisyys on päivän sana. Se tuntuu esiintyvän kaikkialla, niin tuttavapiirini puheissa kuin julkisessa keskustelussakin. Sosiaalinen media on nousukiidossa, ihmiset hakevat sieltä kontakteja ja vuorovaikutusta toisten kanssa. Jopa tietokonepelien harrastajat pyrkivät yhteisöllisyyteen ja järjestävät tapahtumia, jossa he voivat pelata samassa tilassa ja kokea yhteisöllisyyttä.

Hautamäki toteaa (Hautamäki 2005), että kansalaisjärjestöt kukoistavat jälleen, puhutaan vilkkaasti sosiaalisesta pääomasta ja sen tutkimustakin rahoitetaan Suomen Akatemian varoin. Suomen Liikunta ja Urheilu aikoo rakentaa liikunnan tehtäväksi yhteisöllisyyden vahvistamisen. (Hautamäki 2005, 7.) Yhteisöllisyys nähdään monien ongelmien ratkaisuna ja yhteiskunnan pelastuksena. Jos ihmiset löytäisivät taas yhteisöllisyyden, hyvinvointi olisi taattu.

Kuitenkin tuntuu siltä, että koko ajan suurempi osa ihmisistä on syrjäytymisvaarassa ja etenkin nuoret kokevat yksinäisyyttä. Johtuuko tämä siitä, ettei enää tiedetä, mistä sitä yhteisöllisyyttä lähdetäisiin hakemaan? Miten ihmiset voivat muodostaa yhteisöllisiä yhteisöjä, kun perinteisten yhteisöjen rakenteet tuntuvat murtuvan, kun kylät autioituvat ja ihmiset muuttavat suuriin kasvukeskuksiin, kun perinteinen perhekäsitys on vaakalaudalla ja perheet ovat hajaantuneet. Rakenteiden muutos tosin vapauttaa ihmiset myös valitsemaan omat yhteisönsä ja viihtymäänkin niissä ehkä paremmin, sillä niitä sitovat ja yhdistävät asiat eivät ole ulkoisia, kuten esimerkiksi alueellisuus, vaan ne ovat syntyneet yhteisössä itsessään.

Vai onko rakenteiden muutostakin suurempi syy tähän, se että nuoret eivät tiedä, miten yhteisöllisyys saataisiin aikaiseksi? Puuttuvatko heiltä taidot ja tiedot, miten olla toisten kanssa? Tietävätkö he, miten olla rakentavassa dialogissa ja mitä keskustelu ja dialogi ylipäättänsä tarkoittavat? Yhteiskuntamme on hyvin yksilökeskeinen ja ihmisiä opetetaan kilpailemaan

keskenään jo pienestä pitäen. Ajattelutapana on enneminkin ”minä ensin, sitten ehkä muut” kuin ”kaikki yhden, yksi kaikkien puolesta”.

Minä harrastan capoeiraa ja olen muodostanut sitä kautta laajan sosiaalisen verkoston elämäni tueksi. Koen, että se on antanut minulle rohkeutta ja taitoja olla toisten ihmisten kanssa. Capoeira on afrobrasiliaalinen taistelulaji, johon kuuluu myös paljon akrobatiaa ja musiikkia. Se oli aikoinaan etenkin Brasilian köyhien mustien suosima laji, mutta nykyään se on levinnyt ympäri maailmaa.

Tässä työssä pyrin selvittämään, onko capoeirassa aineksia työvälineeksi, jonka avulla voi opettaa yhteisöllisyyttä edistäviä taitoja, ja miten harrastajat kokevat capoeiran. Pyrin myös pohtimaan, miten capoeiraa voisi käyttää sosionomin (AMK) työssä. Lähtökohta kiinnostukseeni tutkia capoeiran yhteisöllisyyttä ja sen opettamia yhteisöllisyyteen vaadittavia taitoja on omissa kokemuksissani. Aloitin harrastuksen muutettuani uuteen kaupunkiin, jossa en oikein tuntenut ketään, ja kaipasin jotain tekemistä koulun ulkopuolelta. En ole koskaan osannut rohkeasti mennä mukaan uusiin asioihin ja nytkin houkuttelin tuttaviani kokeilemaan lajia kanssani. Vaikka tuttavani eivät innostuneet asiasta, niin jokin capoeirassa veti minua puoleensa ja sai minut jatkamaan yksin harrastuksessa käymistä.

Olen ollut tietoinen siitä, että capoeiraa käytetään Brasiliassa paljon katulapsityössä. Olin puhunut asiasta monien ihmisten kanssa, jotka olivat olleet mukana tällaisessa toiminnassa joko capoeiraopettajana tai projektissa työntekijänä. Keskusteluista sain sen kuvan, että capoeiralla oli todella suuri vaikutus lasten elämään. Kartoittaessani asiaa lähemmin totesin, että Brasiliassa capoeiraa ja sen eri käyttömuotoja on tutkittu paljonkin, mutta maassamme ei vielä kukaan ollut kiinnostunut lajista sosiaalialan työmuotona. Mielestäni tämä oli yllättävää, sillä laji ei ole edes millään tavoin uusi ilmiö täällä. Lokakuussa 2010 juhliittiin capoeiran 20-vuotista taivalta Suomessa.

Sosionomikoulutukseni myötä minä myös kiinnostuin capoeiran soveltamisesta työmuotona ja halusin tutkia, miten voisin yhdistää harrastukseni ja tulevan

työni. Tulisin työskentelmeään monenlaisten ihmisten kanssa ja aina ei voisi vain puhua ja keskustella, pitäisi löytää myös tapoja toimia yhdessä näiden ihmisten kanssa. Ja parastahan on, jos toimintaa olisi itsekin jo kokeillut ja tietäisi mitä sillä saattaisi olla annettavanaan. Heräsi siis kysymys, löytyisikö capoeirasta elementtejä, joita voisin käyttää työssäni? Onko capoeira tulevaisuuden sosiaalityön hittilaji? Miksi se olisi sopiva juuri sosionomin (AMK) työvälineeksi?

2 METODOLOGIA

2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Alun perin halusin tutkia opinnäytetyössäni sitä, kuinka capoeiraa hyödynnetään Brasiliassa katulapsityössä ja millaisia mahdollisuuksia sillä olisi suomalaisessa ympäristössä. Aiheen laajuuden vuoksi päädyin rajaamaan tutkimuksen Suomeen. Ja koska Suomessa capoeira ei ole käytössä sosiaalityössä, halusin lähteä tutkimaan miten capoeirasta voisi olla hyötyä työssäni. Capoeiraryhmässäni kokemani vahva yhteisöllisyys herätti kiinnostukseni pohtia sitä, kuinka capoeira voisi edistää tätä tunnetta ja etenkin yhteisöllisyyteen vaadittavia taitoja. Keräsin keväällä 2011 Tampereella Ahjolassa pitämäni capoeirakurssin osallistujilta heidän kokemuksiaan capoeirasta ja havainnoin toimintaa.

Capoeira on luonteeltaan yhteisöllinen laji. Toiminta perustuu vastavuoroisuuteen, toiminnalliseen dialogiin, yhdessä toimimiseen ja yhteisen kokemuksen rakentamiseen. Tällainen toiminta edellyttää toimijoilta yhteisöllistä tiedostamista ja tiettyjen yhteisöllisyyttä rakentavien taitojen omaksumista. Ja nämä asiat eivät ole ihmisellä luonnostaan, vaan nekin on opeteltava.

Tarkoitukseni on myös pohtia työssäni, kuinka capoeiraa voisi hyödyntää sosionomin (AMK) työssä. Sosionomi (AMK) on koulutukseltaan valmis työskentelemään laajasti koko sosiaalialan kentällä ja kaikenikäisten ihmisten kanssa. Sosionomin (AMK) suurin työllistäjä tuntuu olevan kunnat ja kuntaliitot, ja täällä tehtävät usein liittyvät erityisesti ihmisten sosiaalisen tuen, ohjauksen ja neuvonnan sekä arkielämän sujuvuuden tarpeisiin. Tämän lisäksi myös valtio ja yksityinen sektori työllistää paljon sosionomeja (AMK). Yleisiä tehtävänimikkeitä työkentällä ovat esimerkiksi lastentarhanopettaja, kehitysvammaisten ohjaaja, perhetyöntekijä ja vanhustyön johtaja. (Borgman ym. 2005, 94.)

Sosionomin (AMK) työtehtävät määräytyvät sen mukaan, missä hän on töissä, mutta sosiaalialan työ on luonteeltaan asiakas- ja voimavaralähtöistä ja asiak-

kuus kytkeytyy ehkäisevään ja yhteisölliseen työhön (Tampereen ammattikorkeakoulu). Sosionomin (AMK) on osattava olla luova ja käyttää monipuolisesti erilaisia menetelmiä pystyäkseen tukemaan asiakastaan parhaalla mahdollisella tavalla. Puhumisen ja kuuntelemisen lisäksi korostuvat erilaiset toiminnalliset menetelmät (Rouhiainen-Valo ym. 2010).

Oma erikoistumisalani opinnoissani on sosiaalipedagogiikka, minkä vuoksi näkisinkin, että oma tehtäväni sosionomina (AMK) kiteytyy melko hyvin Kuosmanen & Dal Mason seuraavaan lauseeseen:

“Ennen kuin hämärä vaihtuu pimeydeksi 2000-luvun maailman yllä, ja ennen kuin kauhukuvat tulevaisuudesta (vrt. Huxley 1932; Toynbee 1934; Toynbee 1939; Orwell 1967; Rufin 2005) tulevat vielä todellisimmiksi, sosiaalipedagogiikan pöllön pitäisi lähteä lentoon rakentamaan uutta kasvatusta jossa kaiken kasvatuksen tulisi perustua sosiaalipedagogiikkaan.” (Dal Maso & Kuosmanen 2008, 38.)

Koska tutkimusryhmäni on pieni lapsiryhmä, joka vasta aloitti capoeiraharrastuksen, keskityn tutkimuksessani havainnoimaan miten ryhmän jäsenet omak-suivat yhteisöllisyyttä edistäviä taitoja kuten yhdessä toimimista, kunnioitusta ja auttamista. Kartoitan myös lasten kokemuksia capoeirasta sekä capoeiraryhmän yhteisöllisyydestä. Tutkin myös yhteisöllisyyttä capoeirassa, sekä yhteisö ja yhteisöllisyyttä yleensäkin, sillä se auttaa hahmottamaan, mitä taitoja yhteisöllisyys vaatii. Pyrin teoriassa myös pohtimaan mitkä ovat ne yhteisöllisyyttä edistävät taidot, jotka capoeirassa ilmenevät. Tämän lisäksi pohdin capoeiran käytettävyyttä sosionomin (AMK) työssä.

Tutkimuskysymykset:

1. Oliko capoeiraryhmässä havaittavissa yhteisöllisyyttä edistävien taitojen kehittymistä?
2. Miten lapset kokivat capoeiran?

2.2 Viitekehys ja tutkimuskäsitteet

En löytänyt tutkimusaiheestani paljon aikaisempaa tietoa. Capoeiraa on tutkittu Brasiliassa paljonkin, mutta niitä aineistoja en saanut käsiini. Aineistossa jonka löysin oli joitain viittauksia capoeiraan ja sen kytköksiin sosiaalityöhön ja tämän lisäksi olivat olemassa kuulemani tarinat brasilialaisilta capoeiraopettajilta heidän koulujensa katulapsiprojekteista. Lähestyn aiheitani sosiaalipedagogisesta ja etenkin sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Sosiaalipedagoginen näkökulma on minulle luontainen valinta, sillä olen opinnoissani painottunut sosiaalipedagogiikkaan ja se on tulevaisuudessa työskentelyni viitekehys. Dal Maso & Kuosmanen ovat myös sitä mieltä, että nyky-yhteiskunta näyttää menevän koko ajan enemmän ja enemmän sosiaalipedagogiseen suuntaan (Dal Maso & Kuosmanen, 2008, 35).

2.2.1 Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen

Jos sosiaalipedagogiikkaa tutkii sanana, se tarkoittaa sosiaalista kasvatusta. Hämäläisen mukaan sosiaalisella on ainakin kolme erilaista päämerkitystä: yhteiskunnallinen, yhteisöllinen ja ihmisten vuorovaikutusta koskeva sekä solidaarinen, toisia huomioon ottava ja huono-osaisten auttamiseen suuntautuva (Hämäläinen, 2006, 14).

Sosiaalipedagogiikka on niin ajattelutapa kuin toimintatapakin, ja se pyrkii sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen vaikuttamalla ihmiseen ja saamalla tämän aktivoitumaan (Hämäläinen 2006, 24). ”Sosiaalipedagoginen toiminta on kasvattamista yhteisö varten, yhteisössä ja yhdessä yhteisön kanssa unohtamatta yksilöä ja hänen ainutlaatuisuuttaan” (Hämäläinen & Kurki 1997, 37).

Tasa-arvoinen yhteiskunta tarvitsee mielestäni toimijoita, jotka ajattelevat ja toimivat itsenäisesti. Tällöin he eivät ole kenenkään sorrettavissa vaan rakentavat tulevaisuutta yhdessä muiden kanssa. Sosiaalipedagogiikan tavoite on kas-

vattaa yhteiskuntaan juuri näitä tiedostavia ihmisiä, jotka uskaltavat ottaa vastuun omasta elämästään ja olla siinä osallisia ja toimia. Ihmistä kannustetaan emansipaatioon, eli hänet pyritään vapauttamaan hänen toimintaansa ja ajatukseensa orjuuttavista ja rajoittavista rakenteista (Dal Maso & Kuosmanen 2008, 35).

Sosiokulttuurinen innostaminen on syntynyt vastaamaan nykyisen yhteiskunnan tarpeisiin ja sen kriiseihin. Ympäröivä todellisuus haluttiin muuttaa paremmaksi, jos se ei ole hyvä eikä sopiva, ja sosiokulttuurisella innostamisella pyrittiin myös etsimään uusia arvoja nykyisessä yhteiskunnassa, arvoja, jotka ylittävät yksilölliset halut. Sen tarkoituksena on tämän lisäksi luoda kriittistä visiota ympäristöstään. (Hämäläinen & Kurki, 1997, 199.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sosiokulttuurinen innostaminen olisi kriisityöskentelyä, vaan se on työtapa, jolla haetaan muutosta. Muutos voi olla ryhmän tai yksilön sisäinen, ja se saattaa jäädä pelkän kokemuksen tasolle. On myös mahdollista, että kokemus kypsyy myöhemmin muutokseksi.

Käsitteenä sosiokulttuurista innostamista on vaikea tiivistää lyhyesti, mutta Dahinden, Neubauer ja Zottos ovat mielestäni onnistuneet siinä hyvin. He luonnehtivat sosiokulttuurisen innostamisen olevan ryhmien, organisaatioiden tai yhteisöjen ammatillista tukemista niin, että nämä ottaisivat kokonaisvaltaisemmin osaa julkiseen elämään arjen, ympäristön ja vapaa-ajan suunnittelun osalta. Heidän mukaansa sosiokulttuurinen innostaminen vakauttaa sosiaalisia rakenteita ja sitä esiintyy siellä, missä yhteiskunnallinen osallisuus on joko vaikeaa tai rajoitettua tai se ei ole itsestään selvää. Innostamisen metodeihin kuuluu, että osallistujat tuovat omia kompetenssejaan ja työkalujaan mukaan koko prosessin ajan tavoitteista toimintaan asti. (Dahinden ym. 2002, 57.)

Sosiaalipedagogiikka on pohjimmiltaan melko yhteisöllinen ajattelutapa, ja sosiokulttuurinen innostaminen tapahtuu parhaiten hyvin toimivassa yhteisössä. Toimivan yhteisön luominen voi tosin myös olla sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteena. Sosiaalipedagogiikan avainkäsitteitä ovat dialogisuus sekä yhteisön kasvatuspotentiaalin käyttäminen ja kehittäminen. (Hämäläinen 2006, 62). Myös

capoeira on pohjimmiltaan dialogia. Pelatessa on tarkoitus käydä keskustelua toisen kanssa. Capoeiran kannalta tarkasteltuna myös sosiaalipedagogiikan käsitepari osallistuminen ja osallistaminen näyttäytyvät merkityksellisinä.

”Yhteisöön kuulumista – sisällyttäen käsitteeseen laajasti erilaisia yhteisöjä perhe- naapurus, koulu- ja työyhteisöistä aina erilaisiin harrastus- ja aatteellisiin yhteisöihin - pidetään kommunitarisesti sävyttyneessä sosiaalipedagogiikassa olennaisena osana yksilön elämäntulkua. Yhteisöihin sisältyvä kasvatuksellinen voima tiedostetaan, samoin kuin se, että vaikka yhteisö parhaimmillaan tukee yksilön itsenäisyyttä, itsetoteutusta ja positiivista identiteetin muodostusta, se pahimmillaan estää ja tukahduttaa näitä. Yhteisöjen pedagoginen kehittäminen nähdään tärkeäksi osaksi sosiaalisen ja moraalisen hädän ehkäisyä ja lievittämistä. Yksilön henkisen kehityksen ja elämänhallinnan saavuttamisen katsotaan riippuvan ratkaisevasti niiden yhteisöjen pedagogisesta taustasta, joihin hän kuuluu.”

(Hämäläinen 2006, 63.)

2.2.2 Capoeira

Capoeira é luta e dança

Capoeira on taistelu ja tanssi

Capoeira é arte e magia

Capoeira on taidetta ja magiaa

(capoeira-laulu)

Capoeira on laji, jonka moni yleensä kategorisoi taistelulajiksi. Mutta kuten yllä oleva laulu kertoo, asia ei ole niin yksinkertainen, vaan capoeirasta on moneksi. Capoeira on ennemminkin eräänlainen hybridi, se on Afrikan eri osista tulleiden tanssi-, taistelu-, rituaali- ja soitintyylien sekoitusta, ja mikään osa ei ole toista tärkeämpi. (Capoeira 2005, 46, Stollwer 2008, 3.)

Capoeiran juuret löytyvät Afrikasta. Täysin varmoja sen synnystä ei olla, mutta valtavirran käsitys on, että se saapui afrikkalaisten orjien mukana Brasiliaan jossa se on aikojen saatossa kehittynyt nykyiseen muotoonsa ja capoeira jatkaa kehittymistään edelleen, levittyään nyt Brasiliasta ympäri maailmaa. Siitä puhtaankin yleisesti afrobrasiliaalaisena lajina. (Capoeira 2005, 46.)

Capoeiraa pelataan rodassa eli ringissä. Ei siis sanota, että kamppailtaisiin toisten kanssa, vaan aina nimenomaan pelataan. Rinki muodostuu bateriasta, pelaajista ja kuorosta. Bateriaan, eli orkesteriin, kuuluu aina ainakin yksi berimbau sekä pandeiro. Berimbau on yksikielinen jousisoitin, joka johtaa rinkiä ja antaa oikean rytmin. Usein mukana on myös atabaque, joka on eräänlainen rumpu sekä agogó, rytmisoitin sekkin. Kaksi pelaajaa ovat ringin keskellä, ja ringin muodostaa loput capoeiristat joka on samalla kuoro. He vastaavat johtavalle laulajalle ja taputtavat rytmissä. Angolaringissä taputtaminen tosin jää pois. Jotta ringissä olisi energiaa ja se toimisi, kaikkia osia tarvitaan ja kaikki ovat yhtä tärkeitä. (Guntermann 2004, 8.) Peliä on erilaisia, mutta yleisin on ostopeli, jolloin kuka vaan ringistä saa baterian johtajalta luvan saatuaan käydä ostamassa itselleen pelin ja toisen pelaajan, eli näyttää aikeensa siitä, että tulee pelaamaan ja kumman ringin keskellä olevan pelaajan kanssa.

Capoeira roda (PLAS)

Capoeiraa harrastetaan ympäri maailmaa, sitä löytyy esimerkiksi Brasiliasta, Suomesta, Mosambikista, Intiasta ja Japanista. Länsimaissa siihen ei kuitenkaan vielä liity samanlaista yhteiskuntapoliittista aspektia kuin Brasiliassa. Capoeira koetaan länsimaissa ennemminkin urheilulajina kuin yhteiskuntaa tai yksilöä sisäisesti muuttavana ilmiönä. (Vrt. Veikkola 2000.) Brasiliassa monen ca-

poeirakoulun yhteydessä toimii myös jokin sosiaalinen projekti. Yleensä katulapsille tai köyhemmille lapsille tarjotaan tilaisuus osallistua capoeiraopetukseen ilmaiseksi ja samalla heille saatetaan myös tarjota muuta opetusta. Jotkin ryhmät tekevät myös yhteistyötä lasten koulujen kanssa, jolloin säännöllinen koulunkäynti ja hyvä käytös koulussa voivat olla ehtoina capoeiratreeneihin osallistumiseen.

Capoeira on laji, jossa yhdistyy tanssi ja taistelu. Capoeirassa on vuosien mittaan syntynyt erilaisia suuntauksia, jotka painottavat erilaisia asioita. Suurin ja selkein jako on capoeira angolana ja capoeira regionalin välillä. Capoeira regional on mestre Bimban 1930-luvulla luoma tyyli, joka eroaa angolasta siinä, että se on tahdiltaan nopeampaa ja sitä pelataan pystymässä kuin hitaampaa ja matalaa angola (Capoeira 2005). Kuitenkin se, millaista capoeira on, riippuu siitä, missä ryhmässä treenaa, kuka on ryhmän opettaja tai mestre, eli mestari, ja mitä tyyliä hän edustaa. Mutta eroavaisuuksista huolimatta capoeira on silti yhteinen kieli, jota jokainen harrastaja osaa puhua, ja länsimaissakin on todettu, että capoeira pystyy luomaan ryhmien välille kytköksiä, jotka ylittävät paikallisia yhteisöjä (Aula 2009, 142).

Nestor Capoeira on sitä mieltä, että capoeira muuttaa ihmisen persoonallisuutta ja elämää.

”Capoeiran harrastaminen muuttaa persoonallisuutesi ja elämäsi ja voit tarttua uusiin ja yllättäviin tilaisuuksiin, esimerkiksi tutustua ihmisiin, tulla hyväksytyksi muissa yhteiskuntapiireissä, herättää uteliaisuutta ”erilaisuudellasi”, saada ulkomaankontakteja ja matkustaa niin kuin capoeirista, ei niin kuin turisti” (Capoeira 2005, 37.)

Capoeiristojen ei tarvitse välttämättä lähteä lomalle muualle, vaan lajin harrastajat voivat lähteä toiseen maahan tai kaupunkiin harrastamaan capoeiraa, mennä jollekin leirille tai workshopiin ja nähdä maailmaa tätä kautta, paikallisten capoeiristojen opastamana. Myös oma henkilökohtainen on, että capoeiran kautta tutustuu nopeammin paikalliseen väestöön ja sen kautta pääsee aivan eri tavalla kiinni paikalliseen kulttuuriin. Capoeirista löytää usein jonkinlaisen verkoston maailmalta, jos onnistuu löytämään capoeiraryhmän. Capoeira myös opastaa

harrastajansa elämään, jossa on elämäniloa, hyväntuulisuutta, ymmärtäväisyyttä ja suvaitsevaisuutta (Capoeira 2000, 34).

2.2.3 Yhteisöllisyys ja yhteisö

Yhteisö on käsitteenä hyvin monimerkityksinen, ja usein sitä käytetään ryhmämuodostelmien yleisnimityksenä (Lehtonen 1990, 14). Nivalan mukaan yhteisön käsite sinänsä viittaa sosiaalisuuteen (Nivala 2008, 48). Yhteisökäsityksen teoria pohjautuu suurimmaksi osaksi sosiologisiin tutkimuksiin, mutta sitä on pohdittu myös muilla tieteenaloilla, kuten psykologiassa. Sosiologinen tutkimus on kuitenkin vaikuttanut merkittävästi sosiaalipedagogisen yhteisökuvan muodostumiseen (Nivala 2008, 49), joten pidän sitä työlleni tärkeimpänä yhteisötutkimuksen suuntauksena.

Sosiologisen yhteisötutkimuksen kohteena ovat ryhmämuodostelmat ja niiden ilmentämä vuorovaikutus. Kun määritellään yhteisöllisyyttä, on määritelmän keskeisimpiä elementtejä sosiaalisen vuorovaikutuksen ominaisuudet sekä sen tavat tai toimintaperiaatteet. (Lehtonen 1990 17, 25).

Yhteisöllisyyttä määritteleviä tekijöitä on monia. Kyläyhteisön määrittelijänä on alueellisuus. Kaikki tietyllä alueella elävät ihmiset muodostavat yhteisön. Toisaalta voidaan yhteisö määritellä myös jonkin muun muodollisen ulkoisen seikan avulla, kuten esimerkiksi opiskelijat. Tällaiset puitteet, alueellisuus tai muodollisesti ulkoa määritetty tekijä eivät kuitenkaan voi johtaa muuhun kuin ulkoiseen yhteisöön, sillä todellinen, yhteisöllisyyttä synnyttävä tekijä puuttuu. Jos kaivataan yhteisöltä muutakin kuin vain ihmisryhmää, on polttopisteessä silloin ryhmän jäsenten väliset suhteet sekä niissä näkyvä yhteisöllisyys (Nivala 2008, 50).

Ei ole poissuljettu, ettei edellä mainittu ulkoinen yhteisö voisi myös muodostua toisenlaiseksi, symboliseksi taikka toiminnalliseksi yhteisöksi. Tämä kuitenkin vaatii sen, että ulkoisten tekijöiden lisäksi on olemassa myös jokin toiminta tai

ajattelutapa, joka herättää ihmisten välille yhdenkuuluvuuden tunteen ja yhdistää jäsenet. Ei ole kuitenkaan riittävää, että esimerkiksi kyläläiset tekevät silloin tällöin yhdessä töitä, vaan on saatava aikaan toiminta, jolla on jokin yhteisesti määritelty päämäärä ja tietyt säännöt, millä tämä päämäärä saavutetaan. Säännöt myös määrittävät yhteisön jäsenten suhteita muihin jäseniin sekä ei-jäseniin (Nivala 2008, 51). Kyläyhteisössä tällainen toiminta voisi olla vaikka kylän viihtyvyydestä vastaaminen ja talkoiden pitäminen yhdessä tämän päämäärän saavuttamiseksi. Toiminnan lisäksi ei saa myöskään unohtaa ihmisten välisiä vuorovaikutusta, koska sillä on suuri vaikutus yhteisöllisyyden tunteeseen (Nivala 2008, 50).

Vuorovaikutus on myös se seikka, joka erottaa symbolisen yhteisön toiminnallisesta yhteisöstä. Symbolinen yhteisö ei vuorovaikutusta vaadi, vaikka sitä voi-kin yhteisössä esiintyä. Riittävää kuitenkin on pelkkä tietoisuus siitä, että samalla lailla ajattelevia ihmisiä on olemassa. Toki symbolinen yhteisö on myös muodostumistavaltaan erilainen kuin toiminnallinen yhteisö. Symbolisen yhteisön perustana ei ole toiminta vaan yhteinen ajattelutapa. Tämä voi olla ideologista tai kulttuurista. On myös mahdollista, että yhteisö on sekä toiminnallinen, että symbolinen, jolloin toiminta voi syntyä yhteisesti jaetuista ihanteista tai jokin toiminta ja sen tuottama vuorovaikutus synnyttävät yhteisiä ihanteita. (Nivala 2008, 50 katso myös Lehtonen 1990, 23.)

Minulle yhteisö on pitkään edustanut hyvää paikkaa olla, paikkaa, joka antaa jäsenilleen voimia ja tukea selviytyä elämästä ja auttaa heitä hädän hetkellä. Se on ollut vastakohta kylmälle, kovalle ja itsekkäälle yhteiskunnalle, joka vaatii kaikkia kilpailemaan keskenään. Samanlaista vastakkainasettelua edustaa Nivalan teoksessaan esittelemä Ferdinand Tönniesin käsitepari Gemeinschaft-Gesellschaft. Siinä Gemeinschaft, eli yhteisö, on luonnollinen yhteiselämän muoto, jossa on lämmin, välittävä, kiintymystä osoittava ja myös henkilökohtaisia ihmissuhteita huomioiva ilmapiiri. (Nivala 2008, 49.)

Gesellschaft, yhteiskunta, taas on keinotekoinen yhteiselämisen muoto, ja yhteiskunnassa ihmisten väliset suhteet ovat kylmiä ja persoonattomia ja niitä käy-

tetään vain välineenä jonkin päämäärän saavuttamiseksi, ja ihmisten toimintaa ohjaa laskelmointi ja oman edun tavoittelu. Yhteisöä pidetään ihanteena, ja ajatellaan, että se on kadotettu nyky-yhteiskunnassa, jossa yhteisöllisyys on syrjäytetty. Yhteisö nähdään ehkä jopa vastavoimana yhteiskunnassa vallitseville ongelmille, ja yhteisöihanteesta on vallalla melko yhtenäinen mielipide. (Nivala 2008, 49.)

Sosiologinen lähestymistapa on muovannut paljon sosiaalipedagogista käsitystä yhteisöstä. Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta on kuitenkin huomioitava, että siinä yhteisö ei ole kadonnut, vaan näitä ideaalityyppejä yhteisöllisiä suhteita on edelleen yhteiskunnallisessa elämässä, ja niitä pitää vahvistaa sosiaalipedagogisin keinoin. (Nivala 2008, 49.)

Näkisin myös itse, että yhteisöllisyyttä on yhteiskunnassamme edelleen olemassa ja todisteena siitä voidaan pitää myös Markku Hyypän teosta Me-hengen mahti. Hyypä on tutkinut suomenruotsalaisia yhteisöjä ja kertoo löytäneensä me-henkeä, sosiaalista pääomaa sekä yhteisöllisyyttä. Ei voi täysin todistaa, että esimerkiksi ahvenanmaalaisten pitkä elinikä ja hyvä terveys johtuisivat juuri yhteisöllisyydestä, mutta Hyypä toteaa, että positiiviseen tuloksen saa kyllä helposti, kun vertailee tilastoja ja tietoja. (Hyypä 2005.) Yhteisöllisyys on muutenkin vahvistumassa, ja se näkyy mielestäni esimerkiksi kiinnostuksen kasvuna yhteisöasumiseen ja jaettuihin työtiloihin.

Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnan perusedellytyksiä on toimiva yhteisö, sillä tämä toiminta tapahtuu yhdessä toisten ihmisten kanssa. Freiren mukaan (Freire 2005) sorrettujen pedagogiikka on luotava yhdessä ihmisten kanssa, ei heitä varten (Freire 2005, 49). Yhteisö ei toimi, eikä toiminta toimi, jos kaikki eivät seiso sen takana. Näin ollen toiminnan on lähdettävä ihmisistä itsestään, jotta he jaksaisivat innostua siitä ja jatkaa toimintaa myös sen jälkeen, kun ohjaaja on poistunut kuvioista. Innostajan päämääriä on tehdä itsestään hyödyttömiä.

Kurjen (Kurki 2000) mukaan jokaista ihmisten yhteenliittymää ei millään voi kutsua aidoksi yhteisöksi, välttämättä edes perhe ei ole sitä, sillä ihmisten sosiaaliset suhteet ovat monimutkaisia ja myös negatiivisten tunteiden täyttämiä. Kurjen mukaan aidossa yhteisössä jokainen yksilö jakaa saman tunteen yhteisön mielenkiinnon kohteista ja tavoitteista. Jäsenet ovat liittyneet yhteen jonkin tietyn tarkoituksen vuoksi. Lopullinen tavoite yhteisön toiminnalle on mahdollista oikeudenmukaisen ja inhimillisen yhteiskunnan syntyminen. Tämä yhteisö ei kuitenkaan millään tavoin yhteenliittymä, missä yksilö olisi unohtunut, vaan jokainen jäsen on edelleen oma persoonansa. (Kurki 2000, 130.)

”Yhteisöllinen suhde on sellainen uusi rakenteellinen suhteen muoto, jonka tunnusmerkkejä on dialogi, solidaarisuus, avoimuus, uudistuminen ja samalla integraatio ja pysyvyys. Aidon yhteisön rakentumista ei saavuteta minkään opiskellun metodin avulla, vaan ensin on löydettävä sellainen olemisen, elämisen ja jakamisen muoto, joka juurtuu syväälle: on löydettävä aito yhteisöllinen suhde.” (Kurki 2000, 130)

Kurjen (Kurki 2000) kuvailemaa aitoa yhteisöllisyyttä tarkastellessa herää väistämättä kysymys siitä, mikä tällainen ”olemisen, elämisen ja jakamisen muoto” (Kurki 2000, 130) voisi olla. Omat kokemukseni capoeirasta viittaavat siihen, että sieltä nämä elementit löytyisivät. Tähän viittaa myös se, että Brasiliassa, jossa innostamisen kulttuuri on vahva, capoeiraa käytetään paljon sosiaalityön työmuotona.

2.2.4 Yhteisöllisyyden elementit capoeirassa

Kuten edellä mainitsin, yhteisö voi olla joko symbolinen tai toiminnallinen tai kumpaakin näistä. Jos capoeiraa ja capoeiraryhmää tutkii yhteisönä, on vaikea päättää, onko se symbolinen, toiminnallinen vai kumpaakin. Capoeira on toimintaa ja tämän toiminnan ympärille muodostuu ryhmä, joka ajan kuluessa muodostuu yhteisöksi, jolla on samanlainen ajattelutapa. On hienoa, että koska capoeira on nykyään maailmanlaajuinen ilmiö, yksittäisellä jäsenellä ei välttä-

mättä tarvitse konkreettisesti olla omaa ryhmää asuinpaikassaan, jotta hän voi kokea olevansa osa capoeirayhteisöä. Jo pelkkä tietoisuus siitä, että on muitakin samoin ajattelevia riittää herättämään yhteisöön kuuluvuuden tunteen.

Yhteisöllisyyden tunteen herättämiseksi ei riitä, että tekee jotain yhdessä, vaan tekemisellä on oltava jokin päämäärä, jonkinlaiset säännöt ja vuorovaikutusta yhteisön jäsenten välillä (Nivala 2008, 50–51). Capoeira ei ole vain tekemistä, vaan capoeira on elämäntapa. Kuten jo aiemmin mainitsin, Nestor Capoeira on sitä mieltä, että laji muokkaa ihmistä ja hänen käytöstään ja mahdollisuuksia elämässä. Capoeirasta voi saada itselleen uuden perheen, jota perinteisesti on pidetty hyvinkin yhteisöllisenä yksikkönä. Tässä tapauksessa yksilöllä vain on paljon paremmat mahdollisuudet valita perheensä jäsenet, ja on varmaa, että kaikilla jäsenillä on ainakin jotain yhteistä.

Aina on toki mahdollista, että ryhmän sisällä vallitsevat tunteet ovat negatiivisia, ja ryhmässä vallitseva hierarkia ja autoritäärisyys saattaa johtaa ylilyönteihin. Brasiliassa on esitetty myös kritiikkiä, ja Aula mainitsee esimerkkinä mestre Falcãon, jonka mukaan etenkin Etelä-Brasilian väkivaltaisissa kaupungeissa opettajan valta-aseman väärinkäytökset ovat hyvin yleisiä. On myös valitettavan yleistä, että capoeira on hyvin ryhmäkuntaista ja omasta ryhmästä ja sen paremmuudesta pidetään tarkkaan huolta. Falcão on sitä mieltä, että capoeiraopetusta kannattaisi kehittää Freiren sorrettujen pedagogiikan pohjalta. (Aula 2007, 60.) Capoeiraa kuuluisi toteuttaa harrastajien kanssa, eikä oman vallanhimon tyydyttämiseksi. Ja varsinaiseen capoeiraan keskittyneet toimivatkin näin. Ei ole väliä sillä, mistä ryhmästä capoeirista tulee tai kuka on hänen mestrensä, tärkeää on capoeira, ja sen eteen tehdään töitä ja sitä varten eletään.

Aula mainitsee tutkimuksessaan, että jo capoeiran oppiminen itsessään on yhteisöllinen prosessi. Vuorovaikutus kaikkien elementtien - musiikin, pelin ja kuoron - välillä edellyttää kaikilta vastuuta ja osallisuutta (Aula 2007, 57). Rinki ei synny itsestään, vaan se on koottu pienistä palasista, joista jokainen on yhtä tärkeä, eikä ilman toista voi olla toista. Ryhmässä jokainen ottaa vastuun niin omasta kuin toistenkin oppimisesta.

Kurki (Kurki 2000) sanoo, että yhteisö on muodostunut silloin, kun on löytynyt yhteisöllinen suhde. On löydettävä elämisen, olemisen ja jakamisen muodot, joiden välityksellä yhteiset arvot ja intressit ohjaavat sosiaalisia toimintoja. (Kurki 2000, 130.) Capoeirassa jaetaan osaamista, tietämystä ja apua. Jokaisella capoeiristalla on haluja siihen, että laji laajenee ja saa näkyvyyttä; jokainen capoeirista on solidaarinen toista capoeirista kohtaan, jos ei muualla, niin ainakin ringissä. Aula totesi tutkimuksessaan, että capoeiran keskeisiä arvoja ovat yhteisöllinen solidaarisuus ja pyrkimys toimia yhteisymmärryksessä. Jokainen pyrkii viemään ryhmänsä capoeiraa eteenpäin toinen toistaan auttaen, ja jokaisen onnistumisesta iloitaan. (Aula 2008, 84.)

Capoeiran keskeisiin arvoihin edellä mainittujen lisäksi kuuluu myös malícia sekä kunnioitus. Malícia tarkoittaa pelissä tapahtuvaa huijaamista ja harhaanjohtamista (Capoeira 2000, 32). Voi miettiä, kuinka fiksua on kasvattaa nuoret kulttuuriin, jossa huijaaminen on arvostettua, mutta jokaisen capoeiristan pitää ymmärtää, että sen ei ole tarkoitus olla pahantahtoista ja että sillä tarkoitetaan oveluutta, jota tarvitaan pelissä ja miksi ei myös elämässä. Pelin avulla hankittu malícia opettaa myös ymmärtämään intuitiivisesti ja välittömästi toisen ihmisen luonteen ja motiivit (Capoeira 2000, 34).

Kunnioitus on asia, jota capoeirassa painotetaan paljon. Pitempään treenannut ja taidoiltaan parempi on korkeammassa asemassa, mutta pitää muistaa, että kunnioitus kulkee molempiin suuntiin. Capoeirassakaan kunnioitusta ei voi vaatia, jos itse ei kunnioita huonommassa asemassa olevaa. Kunnioituksen mukana tulee myös luottamus, mikä hitsaa ryhmän aina vain tiiviimmin yhteen ja kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta.

Nämä capoeiran keskeiset arvot muodostavat pohjan säännöille, joita yhteisö tarvitsee. Kunnioitus on myös pohjana tasa-arvoisuudelle, jonka itse näen yhteisöllisyyden tärkeäksi luojaksi. Jos joku pitää itseään yhteisössä toisia parempana ja ylempiarvoisena ja alistaa toiset valtansa alle, ei yhteisö ole silloin val-

mis aitoon yhteisöllisyyteen. Silloin jokaisella ei ole sama päämäärä ja ajatus siitä, mihin yhteisön toiminta tähtää.

Tasa-arvoisuus capoeirassa tulee esille esimerkiksi siinä, että nainen on samassa asemassa kuin mies, ja naisen ei tarvitse osoittaa olevansa mies, jotta voisi olla hyvä soturi. Capoeira perustuu improvisaatiolle, joten kun on kerran oppinut capoeiran kielen, jokainen on vapaa luomaan siitä omannäköisensä ja liikkua niin kuin itselle parhaiten sopii. (Aula 2007, 64). Ei ole sääntöjä oikeasta tai väärästä liikkumisesta. Capoeirassa on niin monia elementtejä, että kuka vain voi löytää sieltä oman juttunsa, sen missä on hyvä.

On paljon vanhoja ja suuria capoeiraryhmiä, jotka ovat kymmenien ja satojen opettajien ja tytäryhmien laajoja organisaatioita, mutta niiden rinnalle on nousut myös uusia, pienempiä nykycapoeiran ryhmiä, jotka erityisesti korostavat yhteisöllisyyttä ja läheisyyttä. (Aula 2007, 123.)

Jotta yhteisö toimisi, sen on toimittava yhdessä ja sillä on oltava jokin yhteinen asia, päämäärä. Yhteistoiminta ja päämäärä ovat myös osa capoeiraa. Jos capoeiraryhmä ei toimi yhdessä kohti yhteistä päämäärää, eli capoeiran oppimista, opettamista ja capoeiran levittämistä, ryhmä ei elä vaan kuolee pois tarpeettomana.

Capoeira on yhteinen juttu, jota ei voi saada aikaan yksin. Sen luoma tila mahdollistaa toisen ihmisen kohtaamisen eri tavalla kuin yleensä; capoeiristat voivat kohdata toisensa ”sydämen ja ruumiin” tasolla, ja tämä kohtaaminen voi olla joko herkkä yhteyden kokemus tai aggressiivisuuden sävyttämä taistelu. (Aula 2008, 84.) Aula toteaa myös, että vaikka capoeirassa näkyy taloudellinen ja kulttuurinen selviytymistaistelu, joka kannustaa oman edun varjelemiseen, silti capoeirassa eletään yhteisöllisyyttä, joka poikkeaa ympäröivästä järjestelmästä ja vapauttaa osallistujansa kilpailuttavasta rakenteesta. (Aula 2009, 147.)

Luottamus on vaikea asia, jos toista ihmistä ei tunne. Usein jopa sanotaan, että ei kannata sokeasti vain luottaa toiseen vaan pitää aina olla hiukan varovainen

siinä, mitä tekee, ja miten tekee ja mitä usko. Yhteisöllisyyden aikaansaamiseksi luottamus on kuitenkin tärkeää, ja myös capoeirassa katson luottamuksen kuitenkin olevan suuri osa pelin toimivuutta, sillä jos koko ajan pelkää, ei saa mitään aikaiseksi. Tosin capoeirassakin pitää miettiä, kuinka paljon luottaa, koskaan ei saa unohtaa malícian olemassaoloa. Tämä on kuitenkin kaikkien tiedossa, eikä malícian tarkoitus ole kannustaa capoeiristoja huijaamaan vaan enemmänkin tarkkailemaan toisia ja ympäristöä niin, että ymmärtää peliä paremmin ja näkee, mihin voi milloinkin iskeä. Mutta ilman luottamusta on capoeirassakin vaikea oppia uusia asioita, sillä tieto kulkee ihmiseltä toiselle, ja jos ei luota siihen, että toinen ei aio pahaa, ei koskaan voi oppia uutta ja hyödyllistä tietoa.

2.2.5 Yhteisöllisyyttä edistävät taidot capoeirassa

Yhteisöllisyys vaatii ihmiseltä toiminnallisia taitoja toimia yhteisössä. Rakensin kurssini niin, että siellä olisi mahdollista opetella yhteisöllisyyteen vaadittavia taitoja capoeiran keinoin. Capoeira on luonteeltaan yhteisöllinen laji, ja pelaaminen perustuu vastavuoroisuuteen, toiminnalliseen dialogiin, yhdessä toimimiseen ja yhteisen kokemuksen rakentamiseen.

Jotta yhteisö voisi toimia, mielestäni on tärkeää, että sen jäsenet tukevat toisiaan. Siinä on yhteisön voima, että kukaan ei jää yksin pulmiensa kanssa vaan jokaiselle tarjotaan apua silloin kun sitä tarvitaan. Capoeiraryhmissä eritasoiset harrastajat treenaavat usein samaan aikaan. Voi olla, että aloittelijoille on omat tuntinsa, mutta tällöinkin paikalla on usein vanhempia harrastajia. Tämä johtaa siihen, että toisen auttaminen on ihan luonnollinen asia. On vaikea työskennellä parin kanssa, jos hän ei ymmärräkään mitä pitäisi tehdä, ja ryhmän päämäärään ei päästä, jos jokainen tällaisessa tilanteessa vain vetäytyy eikä suostu auttamaan. Myös capoeiran eri osa-alueet edistävät auttamisen kulttuuria ryhmässä, sillä löytyy yleensä aina joku, joka osaa jonkin asian paremmin kuin toiset ja voi täten neuvoa muita.

Parin kanssa potkujen harjoittelu edistää taitoja olla ryhmässä ja työskennellä toisen kanssa. Välillä ollaan tilanteissa, jossa jokin ongelma on pakko ratkaista keskenään, kun opettajaa ei ole saatavilla. Yhteispelillä pääsee helpoiten tavoitteeseensa, eli oppii potkut ja väistöt mahdollisimman hyvin. Pelatessa käydään dialogia toisen pelaajan kanssa, häntä on kuunneltava ja osattava vastata siihen, mitä hän sanoo. Tämä taito on helposti siirrettävissä myös muuhun kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen.

Ringin aikaansaaminen on capoeiran suurimpia yhteisöllisiä taitoja. On hyvä huomata, että jokaista tarvitaan, jotta energia saadaan luoduksi ja ringi toimii. Jokainen oppii laulamaan ja uskaltaa laulaa kuorossa, vähitellen opitaan käyttämään soittimia ja osallistumaan aina enemmän ringin toimintaan. Kunnioitusta toisia kohtaan opitaan etenkin pelissä ja harjoittellessa liikesarjoja. Capoeirassa ei ole tarkoitus satuttaa toista, vaan jos toinen ei huomaa väistää, oma potku pysäytetään. Etenkin jos toinen on vielä aloittelevampi lajissa kuin itse, pitää olla aina varovaisempi.

Capoeirassa oppii myös noudattamaan sääntöjä, joka toimii pohjana sille, että on mahdollista muodostaa yhteisö. Yhteisö tarvitsee säännöt toimiakseen. Ja vaikka capoeira onkin melko vapaa laji, ei saa unohtaa, että pelisäännöt ovat aina olemassa. Se joka niitä ei noudata, on vaarassa tulla potkituksi pois yhteisöstään.

2.3 Tutkimusaineisto- ja prosessi

Metsämuuronen (Metsämuuronen 2008) kirjoittaa, että laadullisen tutkimuksen raportoinnissa on tärkeää, että lukija saa raportin perusteella käsityksen siitä, miten tietoa on hankittu ja miten luotettavasta tiedosta on kysymys (Metsämuuronen 2008, 58). Siksi raportoinnin tässä osiossa melko tarkkaan, miten olen capoeirakurssin järjestänyt ja kuinka olen aineistoni siitä kerännyt.

Saatuani rajattua aiheeni siihen, että keskittyisin tutkimaan capoeiraa suomalaisissa olosuhteissa enkä vertaisi sitä Brasiliassa katulasten keskuudessa toteutettavaan capoeiraopetukseen, harkitsin monia tapoja hankkia tietoa. Ensin aion haastatella capoeiran harrastajia ja pohtia heidän kokemuksensa pohjalta, miten yhteisöllisyys tulee esiin capoeirassa ja mikä merkitys sillä on harrastajille. Päädyin kuitenkin siihen, että kokoaisin ryhmän uusia harrastajia, ja opettaisin heille jonkin aikaa capoeiraa ja keräisin tutkimusaineistoni tästä ryhmästä.

Hylkäsin ajatuksen haastatella vanhoja harrastajia omasta ryhmästäni siksi, että vanhassa ryhmässä olisi ollut hankala hahmottaa, kasvavatko yhteisöllisyyteen vaadittavat taidot. Se ryhmä on ollut jo niin pitkään kasassa, että siitä on jo syntynyt yhteisö. Ongelmana omaan ryhmäni käyttämisestä tutkimusryhmänä oli myös se, että suurin osa ryhmän jäsenistä on minulle hyvin läheisiä. Olisi voinut olla vaikeaa saada neutraalia tietoa, koska kyselylomake olisi ollut ainut tapa vatsata anonymisti. Aihe taas olisi saattanut vaatia haastatteluja, joita olisi ollut hankala järjestää, kun haastateltava ja haastattelija ovat ystäviä keskenään. Neutraalin haastattelutilanteen luominen olisi ollut hyvin haastavaa, ja vastaukset olisivat helposti voineet muotoutua sensuuntaisiksi kuin minä halusin. Epähuomiossakin voi miellyttää toista.

Tarkoitukseni oli koota ryhmä 13–16-vuotiaita nuoria ja vetää heille syksyllä 2010 kymmenen tunnin mittaista capoeiratreeniä. Jaoin mainoksia ilmaisesta ryhmästä nuorisotiloille ja nuorisokahvilaan, lähetin niitä Tyttöjentalolle, Tyttöjentuvalle, Kölvi-projektiin, Tampereen yläkoulujen kuraattoreille sekä TAMK:n henkilökunnalle. Kahteen otteeseen kävin myös puhumassa kurssista Nuorisokahvila Uniikissa. Kurssille ilmoittautui kaksi ihmistä, mutta loppujen lopuksi vain yksi tuli paikalle, joten kahden kerran jälkeen päätin lopettaa ryhmän kannattamattomana.

Tämän yrityksen jälkeen otin yhteyttä Ahjolan nuorisotoimeen. Ahjola on yksityinen setlementti jota ylläpitää Ahjolan Kannatusyhdistys ry. Sen toiminnan perusajatuksena on järjestää kaikenikäisille ihmisille Tampereen alueella ohjattua toimintaa sekä harrastusmahdollisuuksia. (Ahjola.) Ahjola pyrkii ennaltaehkäi-

sevään nuorisotyöhön tarjoamalla harrastusmahdollisuuksia kaikille. Heidän toimintaansa ohjaavat sellaiset arvot kuin osallisuus, kunnioitus ja auttaminen, jotka ovat myös keskeinen osa capoeiraa, sekä sosiaalipedagogiaa ja sosiokulttuurista innostamista. Tämän vuoksi nämä teoriat myös soveltuivat hyvin Ahjolan toimintaan.

Ahjolasta tarjoutui mahdollisuus pitää kevätlukukaudella 2011 capoeirakerhoa yli kymmenenvuotiaille. Kerhoon osallistui kolme iältään 11–12-vuotiasta lasta. Ryhmä oli aika sekalainen ja koostumukseltaan haasteellinen. Ryhmä koostui kahdesta tytöstä, joista toinen puhui vain englantia ja yhdestä pojasta. Ryhmä oli hyvin pieni, mutta se ei siltikään poissulje sitä, että se olisi yhteisö ja siellä voisi olla yhteisöllisyyden tunteita. Sillä Sipilän mukaan yhteisö on olemassa siellä, missä kolme tai useampi ihminen kuvailee yhteyttä sanalla me (Sipilä 1989, 113).

Vedin lapsille capoeiraa kymmenen kertaa, kerran viikossa tunnin verran. Jokaiselle tunnille olin miettinyt erikseen tavoitteet, jotka nousivat laatimani havaintomatriisin pohjalta. Nämä tavoitteet olivat:

1. Aloitus

- Tutustuminen toisiin ja lajiin. Tutustuminen kurssiin sisältöön.

2. Tutustuminen jatkuu

3. Ensimmäinen kosketus pelaamiseen, eka pikku roda eli rinki

4. Yhdessä tekeminen, pariharjoituksia, roda

5. Oma kehittyminen

6. Neuvominen/auttaminen

7. Musiikki

8. Luottamus

9. Yhteinen juttu

10. Lopetus

Näiden tavoitteiden pohjalta suunnittelin jokaista kertaa varten oman kokonaisuuden aina ennen tuntia, ottaen huomioon kurssin kokonaisuuden ja jo opitut

asiat. Pyrin tekemään tunneista sellaisia, että harjoitusten kautta olisi mahdollista kehittää tavoitetta vastaavia taitoja. Tarkemmat tuntisuunnitelmat ovat liitteenä. (liite 1) Suunnitelmat olivat suuntaa antavia ja toimivat toimintani tukena. Ne eivät olleet ohjeita, joita minun oli tarkoitus noudattaa orjallisesti. Suunnitelmat elivät usein itse tunnin aikana ryhmän toivomusten ja tunnelmien mukaan.

2.3 Tiedon hankinta

Opinnäytetyöni tutkimus on laadullista tutkimusta. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus käsittää joukon erilaisia tulkinnallisia, luonnollisissa olosuhteissa toteutettavia tutkimuskäytäntöjä. Tarkempaa määritelmää on vaikea tehdä, sillä kvalitatiivisella tutkimuksella ei ole olemassa vain sen omaa teoriaa eikä paradigmaa. (Metsämuuronen 2008, 9.) Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleisimpinä aineistonhankintamenetelminä havainnointia, haastatteluja, erilaisia dokumentteja sekä kyselyjä (Tuomi & Sarajarvi 2003, 73).

Omassa tutkimuksessani käytin tiedonhankintamenetelmänä havainnointia sekä haastatteluja. Lukemani tiedon pohjalta kehitin itselleni havaintomatriisin, johon keräsin ne asiat, jotka mielestäni capoeirassa ovat yhteisöllisiä. Pohdin capoeiran yhteisöllisiä ilmiöitä myös Aulan (vrt. Aula 2003, Aula 2007) tutkimustulosten valossa. Näin kokosin viisi pääteemaa, joiden pohjalta lähdin tekemään matriisia. Nämä teemat olivat yhdessä tekeminen, yhteinen juttu, auttaminen ja neuvominen, luottamus sekä osallisuus. Näille pääteemoille loin konkreettiset havainnointikohteet, jotka samalla olivat myös niitä yhteisöllisyyden taitoja, joita capoeiran avulla voi oppia. (liite 2)

Havainnoin ryhmäläisten toimintaa havaintomatriisin avulla seitsemällä eri kerralla. Ensimmäisillä kahdella kerralla jätin havainnoinnin pois, sillä halusin keskittyä enemmän siihen, että ryhmäläiset tutustuisivat toisiinsa, muodostaisivat yhdessä toimivan yksikön ja että toiminta pääsisi alkuun. Ensimmäisellä kerralla kyselin myös hiukan, miksi ryhmäläiset olivat tulleet paikalle. Havainnointikerroilla esitin aina tunnin päätyttyä yleiset kysymykset siitä, miltä ryhmäläisistä

tuntui ja mitä he ajattelivat oppineensa. Tiedustelin aina myös toiveita seuraavalle tunnille. Tämä kysely unohtui tosin kahdella kerralla loppukiireiden vuoksi.

Kaksi kertaa, kuudennella ja viimeisellä kerralla haastattelin jokaista ryhmäläistä erikseen. Kysyin teemahaastattelun avulla (liite 3), miltä capoeira heistä tuntuu, mitä he ovat oppineet, millaista on olla ryhmässä ja ovatko he saaneet muutakin mukaansa kuin vain capoeiraliikkeitä. Tein haastattelut tuntien aikana, ottamalla aina yhden lapsista sivummalle. Pysin siihen, että jokaisella oli oma rauhansa keskustella kanssani, jotta ryhmän vaikutus vastauksiin olisi mahdollisimman pieni.

Valitsin haastattelutyypiksi teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun. Tällaisessa haastattelussa edetään tiettyjen keskeisten teemojen ja niitä tukevien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Olin etukäteen määrittänyt kysymysten aihealueet ja laatinut kysymykset. Haastattelujen edessä syvensin sitten joitain kohtia spontaanein jatkokysymyksiin. Tuomi & Sarajärven mukaan on makukysymys, kysyykö kaikilta haastateltavilta samoja asioita ja pitääkö kaikilta kysyä kaikki suunnitellut kysymykset ja missä järjestyksessä kysymykset esittää (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Huomasin myöhemmin haastatteluja litteroidessani, etten ollut noudattanut orjallisesti valmistamaani haastattelurunkoa, ja että haastattelujen painopisteet vaihtelivat, eivätkä olleet jokaisen kohdalla samat. En kuitenkaan usko tämän vaikuttaneen tuloksiin, koska kokonaisuudessaan haastattelujen sisältö pysyi jokaisen haastateltavan kohdalla samana. Jokainen siis vastasi samoihin pääkysymyksiin, mutta kertoi ehkä jostain asiasta enemmän kuin muut.

Haastattelutilanteissa pyrin olemaan neutraali. Haastatelllessani lapsia esitin kysymykset mahdollisimman selkeästi ja niin, että niihin saattoi vastata helposti. Pysin myös olemaan reagoimatta liikaa vastauksiin, joka tosin ei aina täysin onnistunut. Ajattelen kuitenkin, että jos olisin täysin neutraali enkä reagoisi millään tavalla kysymyksiin, tilanne voisi olla myös lapsille hiukan pelottava, koska muulloin kuitenkin puhuin heidän kanssaan ja osallistuin leikinlaskuun.

Pyrin myös siihen, ettei kysymyksenasettelu olisi johdattelua. En ole täysin varma, kuinka hyvin siinä onnistuin. Huomasin esimerkiksi haastatteluja tehdessäni, että lapset yrittivät osittain arvailla, millaisia vastauksia minä haluaisin kuulla. Yksi lapsi jopa kysyi minulta suoraan: ”Tätäkö sinä tarkoitat?” Pyrin selittämään, ettei ole olemassa mitään oikeaa vastausta, ja toistin tämän asian monien kertaan. Selitin, että kyselen vain mielipiteitä ja että jokainen saa vastata niin kuin haluaa. Selitin lapsille myös, etteivät heidän vastauksensa vaikuttaneet siihen, miten tunnit etenisivät, eivätkä myöskään siihen, miten minä heihin jatkossa suhtauduin.

Kysymys siitä, oppivatko lapset tunneilla muutakin kuin capoeiraliikkeitä, oli mielestäni ensimmäisellä kerralla vaikuttanut liian johdattelulta, joten jätin sen pois toisella haastattelukerralla. Olin myös huomionut, että haastateltavat ponnistelivat keksiäkseen tähän nimenomaiseen kysymykseen hyvän vastauksen.

Päädyin näihin aineistonkeruumenetelmiin, koska tutkimusryhmäni osallistujat olivat hyvin nuoria, 11–12-vuotiaita. Pidin haastattelua kyselylomaketta parempana tiedon keruun muotona, koska saatoin olla itse mukana tilanteessa, jossa he vastaavat kysymykseen. Näin toimien pystyin selventämään kysymystä, jos se tuntui olevan epäselvä. Pelkoni oli myös, että jos antaisin lapsille kyselylomakkeen kotiin, se täytettäisiin yhdessä vanhempien kanssa. Tällaisessa tilanteessa ei ole täysin varmaa, kenen mielipide paperissa oikeasti on, lapsen vai aikuisen. Toisaalta vaikka lomake täytettäisiin tunnilla, jolloin olisin paikalla vastaamassa lasten kysymyksiin, ei esiin tulevia asioita voisi tarkentaa tai syventää, koska kysymykset olisi päätetty ja niitä ei kyselylomakkeella voi tuosta vain lisäillä.

Havaintomatriisin käyttö ja täyttäminen ei ollut kovin ongelmaton, sillä jouduin osallistumaan hyvin paljon ryhmän toimintaan. Lapsia oli vain kolme, joten pari työskentelyssä olin yleensä aina jonkun parina ja yritin sivusilmällä havainnoida muiden toimintaa. Joskus matriisin täyttö jäi siis myös hyvin vähälle. Tämän vuoksi matriisin pohjalta saatavat tiedot ovat osittain hyvinkin puutteellisia.

Kurssin aikana huomasin myös, että alkuun tekemäni matriisi ei ollutkaan aivan täydellinen ja muutin sitä hiukan. Jaottelin auttaminen /neuvominen teeman alla olevat konkreettiset kohdat uudelleen niin, että ensimmäisestä kohdasta tuli jaettuna molemmat kohdat. Ensimmäisen kerran jälkeen muutin myös havainnointimerkintöjäni niin, että en merkinnytkään enää vain ja ainoastaan, oliko jostain asiaa tapahtunut tunnin aikana, vaan pyrin myös havainnoimaan kuinka usein sitä oli tapahtunut. Myönnän tosin, että laskuissa oli vaikea pysyä mukana ja virhearvioita tuli varmasti paljon.

Suunnitellessani kurssia yhdessä Ahjolan kanssa sovin, että saan kerätä kurssista aineistoni opinnäytetyötäni varten. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut ehkä fiksumpaa sopia asiasta vielä myös kirjallisesti eikä ainoastaan luottaa suulliseen sopimukseen. Tämä itse asiassa oli ollut myös tarkoitukseni, mutta työn touhussa se unohtui.

Suomessa ei ole lääketiedettä lukuun ottamatta mihinkään tieteenalaan määrätty lailla tai säädöksin ikärajaa lasten tutkimiselle. Lähtökohtana lapsia tutkiessa pidetään kuitenkin, että lasten omaa tahtoa on kunnioitettava eikä pelkästään vanhempien päätös tutkimukseen osallistumisesta riitä. (Kuula 2006, 149 katso myös Lagström ym. 2010.) Ainakin 12 vuotta täyttäneeltä pitää kysyä jo omaa mielipidettä asiasta, mutta minusta omat ryhmäläiseni olivat jo sen verran isoja, että kuuntelin myös heidän mielipiteitään.

Ensimmäisellä kerralla, kun esittäydyin lapsille, kerroin heille, että aioin tehdä tulen tekemään kurssista opinnäytetyöni, joka liittyy kouluuni. Kerroin heille, että kyselisin asioita ja tekisin heistä havaintoja, ja kysyin myös, oliko tämä heille ok. Samalla kertaa annoin lapsille kotiin vietäväksi kirjeen (liite 4) vanhemmille, jossa kerroin kuka olen ja mitä teen ja pyysin heitä ottamaan yhteyttä, jos he eivät halua lastensa osallistuvan tutkimukseeni. Kaikki kuitenkin suostuivat.

Otin kurssin aikana myös valokuvia ja videokuvaa. Kysyin lapsilta, sopiiko heille, jos joitain valokuvia tai ehkä videokuvaakin julkaistaan opinnäytetyössäni. Saatuani kaikkien suostumuksen annoin vielä kotiin vietäväksi kirjeen vanhem-

mille, jossa kerroin, että kuvia oli otettu ja pyysin ottamaan yhteyttä, jos vanhemmat eivät halunneet, että kuvia julkaistaan. Työssä esiintyvät kuvat ovat kurssilla otettuja, ellei toisin mainita. En tietysti voi olla täysin varma, että kumpikaan kirje vanhemmille on mennyt perille.

2.4 Aineistoanalyysitapa

Analyysitavaksi valitsin teoriaohjaavan analyysitavan. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempi tieto voi ohjata tai auttaa analyysin etenemisessä. Ei ole tarkoitus testata minkään teorian pitävyyttä, vaan ennemminkin teorian ja aikaisemman tiedon tarkoitus on olla auttamassa luomaan uusia ajatuksia. (Tuomi & Sarajärvi, 98–99.)

Valitsin teoriaohjaavan analyysitavan myös siksi, koska se mielestäni sopii käsiällä olevaan aineistoon parhaiten. Capoeiraa on tietojeni mukaan tutkittu Brasiliassa paljonkin, mutta en onnistunut saamaan aineistoa käsiini. Suomessa tutkimusta juuri tästä aiheesta on kuitenkin tehty hyvin vähän. Inkeri Aula on kirjoittanut pro gradutyön (vrt. Capoeira: yhteisö ja rituaali: etnografinen tutkimus capoeira angolasta Salvador da Bahiassa), missä hän tutki capoeira angolalaisuutta ja vapautumista Salvador da Bahiassa, sekä lisensiaatintyön (vrt. Yhteisöllisyys ja vapautuminen: eurooppalaisia ja brasilialaisia kokemuksia capoeira angolasta Salvador da Bahiassa), jossa pohdittiin, onko capoeira angola yhteisö vai rituaali. Tampereen yliopistolta löysin Timo Veikkolalta pro gradutyön (vrt. *Memories of Liberation – a study on the cultural memory of Afro-Brazilian Capoeira*), joka käsittelee capoeiran kulttuurista muistia. Aulan tutkimus on lähellä omaa aiheettani, mutta hän tutki ilmiötä Brasiliassa, ei Suomessa, ja hänellä on kulttuuriantropologinen näkökulma. Ulkomaisissa tutkimuksissa törmäsin ainakin Barbara Guntermanin tutkimukseen ”Capoeira als Medium der Sozialpädagogik – Ein Ansatz psychomotorischer Förderung im Jugendalter” (Gunterman 2004), joka käsitteli kyllä capoeiraa sosiaalipedagogisesta näkökulmasta, mutta painopiste on motoriikassa ja sen edistämässä nuoruusiässä. Tutkimukseni keskittyy osallistujien kokemuksiin ja taitojen kehittymiseen. Joh-

topäätökset ovat tällaisessa tutkimuksissa aina tutkijan omia tulkintoja, jolloin teoriaohjaava analyysitapa tarjoaa tuen ja näkökulman tulkinnalle.

Analysoidessani tutkimusaineistoa tutkin eri kertojen havaintomatriiseja ja vertailin niitä keskenään. Tarkastelin, oliko nähtävissä kasvua havaintojen lukumäärässä ja oliko henkilöiden välillä eroavaisuuksia. Purkaessani haastatteluja etenin teorialähtöisen sisällönanalyysin ja sen luokittelun mukaisesti.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehukseen, joka on joko teoria tai käsitejärjestelmä. Ensin muodostetaan analyysirunko, joka voi olla hyvinkin väljä. Sen sisällä muodostetaan erilaisia luokituksia tai kategorioita induktiivisen sisällönanalyysin perustein. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Induktiivinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen. Ensin aineisto pelkistetään, sitten se ryhmitellään ja sen jälkeen luodaan teoreettisia käsitteitä. Pelkistettävä aineisto voi olla vaikka aukikirjoitettu haastatteluaineisto, kuten minulla, tai muu asiakirja tai dokumentti, josta otetaan huomioon vain tutkimukselle olennaiset asiat. Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi niin, että aukikirjoitetusta aineistosta alleviivataan eri väreillä erilaisia tutkimuskysymykseen liittyviä ilmaisuja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Ryhmittelyssä aineistosta nostetut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi, ja niistä etsitään samanlaisuuksia tai eroavuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat asiat luokitellaan samaan ryhmään kuuluvaksi, ja luokitteluyksikkönä voi toimia vaikka tutkittavan ilmiön ominaisuus, käsitys tai piirre. Ryhmittelyssä luodaan tutkimuksen perusrakenteelle pohja sekä jo alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmittelyä seuraa teoreettisten käsitteiden luominen. Tässä erotetaan aineistosta tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja tästä tiedosta muodostetaan käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.)

Aineiston analysoinnin aloitin litteroimalla haastattelut. Tekstiä tuli yhteensä yhdeksän sivua rivivälillä 1,5. Litteroinnin jälkeen luin tekstit ja poimin haastatte-

luista neljä teemaa: tuntemukset, oppiminen, ryhmä ja capoeira. Alleviivasin tekstistä kutakin teemaa käsittelevät ilmaisut omalla värillään ja ryhmittelin ne teemojen alle. Liitin myös ensimmäiseen ja toiseen ryhmään niitä tuloksia, joita olin koonnut aina tunnin lopuksi tekemissäni pienissä suullisissa kyselyissä. (Liite 5)

3 YHTEISÖLLISYYTTÄ EDISTÄVIEN TAITOJEN KEHITTYMINEN CAPOEIRARYHMÄSSÄ

Esittelin edellä capoeiran yhteisöllisiä elementtejä ja capoeirassa käytettäviä taitoja, jotka edistävät näitä elementtejä. Tässä luvussa paneudun siihen, kuinka niitä oli havaittavissa omassa ryhmässäni. Seitsemällä kerralla tein havaintoja havaintomatriisiin kirjaamieni ilmiöiden esiintymisestä. Havaintojen lukumäärä riippuu osittain siitä, millainen kerta on ollut, mitä olemme tehneet ja kuinka paljon olen itse joutunut olemaan mukana toiminnassa. Aina en ehtinyt paneutua havainnointiin yhtä intensiivisesti.

Yhteisöllisyyden teemojen lisäksi olin ottanut matriisiin kuudenneksi teemaksi lapsen oman kehittymisen. Kehittymisen seuraamisen olin ottanut osaksi matriisia, koska halusin myös pohtia, kuinka paljon omalla edistymisellä on vaikutusta yhteisöllisyyden kehittymiselle, vai onko vaikutusta ollenkaan havaittavissa. Pohdin kehittymisen vaikutusta havaintomatriisiin muihin kohtiin niitä analysoidessani, mutta en erikseen analysoi sitä, kuinka kukin edisty, sillä en pidä sitä relevanttina tutkimukseni kannalta. Luottamuksen kohdalla olin kirjannut kaksi kohtaa, jotka olivat oikeastaan sama asia, eri sanamuodoin vain.

3.1 Yhdessä tekeminen

Yhdessä tekemisen alla oli neljäkin eri kategoriaa, joita tarkkailin. Nämä olivat tasa-arvoisuus parinvalinnassa, parin huomioon ottaminen työskentelyssä (esim. jos liikutaan pareittain, ei kiirehditä toisen edellä vaan odotetaan toista, vaikka tämä olisikin hitaampi), sekä ongelmien yhdessä ratkaiseminen.

Parinvalinnan tasa-arvoisuudella tarkoitin sitä, että aina ei valittaisi samaa paria, sitä parasta kaveria, vaan välillä vaihdeltaisiinkin. Capoeirassa ei koskaan voi tietää kuka tulee ringissä ostamaan pelin, joten kaikkien kanssa pitää olla valmis pelaamaan. Valitsin tämän kategorian myös siksi, että mielestäni tästä näkee hyvin sen, ovatko kaikki osa ryhmää vai jätetäänkö joku ulkopuolelle. Yhteis-

söllisyys mielestäni vaatii, että jokainen hyväksytään yhteisössä, vaikka tästä ei pidettäisikään. Koska ryhmä oli niin pieni, tasa-arvoisuus ei kuitenkaan oikein toteutunut. Tytöt halusivat olla yhdessä, ja usein tapahtui myös niin, ettei pareja muodostunut, ennen kuin minä olin valinnut itselleni parin ja loput kaksi olivat sitten keskenään. Näissä tilanteissa minulle tuli yleensä sellainen olo, että tytöt oikeasti haluaisivat olla pari, mutta eivät jotenkin kehdanneet jättää poikaa yksinään, joten he antoivat minun valita parin. Tämän vuoksi minulla ei ole yhtään havaintoa siitä, oliko parinvalinnassa tasa-arvoisuutta. Kukaan ei kuitenkaan kieltäytynyt olemasta kenenkään kanssa, ja uskon, että jos ryhmä olisi ollut suurempi, tilanne olisi voinut olla täysin erilainen.

Parin huomioonottaminen valikoitui havaintomatriisiini, koska mielestäni parin huomioon ottaminen osoittaa kunnioitusta, ja siitä on myös havaittavissa, onko osallistuja valmis toimimaan toisen kanssa vai haluaako hän sooloilla. Toisen huomioon ottaminen oli vaihtelevaa, eikä sitä myöskään ollut aina helppo havainnoida, sillä yleensä olin itse hyvin paljon mukana toiminnassa parityöskentelyn aikana. Sen sijaan pelatessa huomasin kyllä, että toista kohdeltiin kunnioittaen. Osittain huomioon ottaminen saattoi johtua myös ohjeistani, koska painotin, että asiat tehdään yhdessä ja yhtä aikaa. Ohjeet menivät myös hyvin perille, eikä niitä tarvinnut toistaa.

Ongelmien yhdessä ratkaiseminen osoittaa yhteistoimintakykyä ja halua toimia toisten kanssa. Ongelmia pyrittiin ratkaisemaan yhdessä etenkin niillä kerroilla, kun minä en välttämättä ollut käytettävissä koko ajan, eli kun kaikki oppilaat olivat paikalla ja minä olin yhden parina. Usein myös vetäydyin tekemään havaintoja, jos paikalla oli vain kaksi oppilasta. Huomattavaa on myös se, että kun tunnilla on tullut paljon uusia asioita, oppilaat kysyivät neuvoa minulta ennemmin kuin yrittiviä yhdessä pätkäillä miten asiat ratkeaisivat. Siltikin pystyin tekemään kurssin puolivälin jälkeen näitä havaintoja melkein joka kerralta. Tähän vaikutti varmasti myös se, että lasten taidot olivat jo sillä tasolla, että ongelmien ratkaisemin onnistui, kun tiedettiin hiukan mistä on kysymys.

3.2 Yhteinen juttu

Capoeira pitää luoda yhdessä. Kukaan ei yksinään voi saada aikaiseksi hyvää ja energistä capoeirarinkiä, missä capoeiraa pelataan. Energia tulee siitä, kun kaikki taputtavat, laulavat, kunnioittavat toisiaan ja ovat läsnä. Myös treenaaminen yhdessä, mutta ilman kontaktia toisiin, on tylsää ja luo ilmapiirin, jossa jokainen on vain itsekseen, eikä muista välitetä. Capoeira vaatii toimiakseen yhteisen jutun. Luokittelin yhteisen jutun alle juuri ringin energian luomisen, toisen kannustamisen, toisen kunnioituksen ja sen, ettei häiritä harjoituksia. Viimeiset kaksi asiaa limittyvät vahvasti toisiinsa, mutta olin eritellyt kunnioituksen etenkin parityöskentelyssä tapahtuvaksi.

Rinkiin ryhmäläiset osallistuivat joka kerta innolla, välillä jopa heiltä itseltään tuli aloitteita, että emmekö voisi pelata. Lapset aloittivat omatoimisesti myös laulamisen ja taputtamisen ringin aikana. Ringin energian luomisen olin ottanut havaintokohteeksi, koska se on taito, joka opettaa myös luomaan yhteisöllisyyttä. Kun ymmärtää, että jokaista tarvitaan energian luomiseen, oppii myös ymmärtämään sen, että yhteisöllisyyttä varten tarvitaan kaikkien panosta.

Havaintomerkintöjä harjoitusten ja muiden oppimisen häiritsemisestä on hyvin vähän. Tämä saattaa johtua siitä, että en huomannut tilanteita, tai siitä että kaikki olivat suurimmaksi osaksi kiinnostuneita opetuksesta tai kunnioittivat tilannetta niin paljon, että käyttäytyivät hyvin. Treenit sujuivat kuitenkin aika hyvin ja rauhallisesti, vaikka välillä olikin ilmassa yleistä levottomuutta ja väsymystä ja lapset villitsivät toisiaan, mutta itse treenejä ei kuitenkaan tahallaan pyritty sabotoimaan usein. Välillä väsymys selkeästi tuli vastaan, eikä keskittymiskyky enää riittänyt.

Häiritsemiseksi määrittelin sen, että vedetään toisten huomio pois opetuksesta tai touhutaan omiaan niin kovaäänisesti tai huomiota herättävästi, että muiden on vaikeaa keskittyä. Pyrin erottamaan, milloin häirintä oli tahallista ja mietittyä, milloin taas epähuomiossa aiheutettua meluamista. Häiriköinti ei ole yhteisöllisyyttä tukeva taito, mutta sen välttäminen mielestäni on. Silloin on ymmärtänyt,

että vaikka asia ei itseä kiinnosta, voi silti antaa toisen tehdä sitä rauhassa, jotta hän voi oppia.

Parityöskentely oli läpi koko kurssin hyvin sujuvaa, ja toista kohdeltiin kunnioitavasti. Vaikka kyseessä on taistelulaji ja vahinkoja voi hyvinkin sattua, etenkin jos ei ole tarkkaavainen, kenellekään ei sattunut parityöskentelyn aikana mitään pahempaa. Potkut tehtiin selkeästi niin, että niitä voisi väistää, ja vaikka eräskin ryhmäläinen oli hiukan edistyneempi toisen kamppailulajiharrastuksen vuoksi, ei syntynyt sellaisia tilanteita, että toisia olisi tylytetty ja yritetty satuttaa.

Selkeää, sanallista kannustusta tai jonkun onnistumiselle taputtamista esiintyi välillä, mutta oikeastaan vain yhden henkilön kohdalla. Yleisesti ja avoimesti kannustaminen on varmasti asia, joka on paljon henkilön persoonallisuudesta kiinni. Jos ei itse pidä siitä, että toisten huomio kiinnittyy omaan tekemiseen, ei välttämättä myöskään tule taputtaneeksi tai kehuneeksi muita julkisesti. Mutta epäsuoraa kannustamista ja taitojen tunnustamista tapahtui esimerkiksi sitä kautta, että kannustettiin joku oppilaista tulemaan minun parikseni silloin kun näytin, millaisen pariliikesarjan teemme seuraavaksi.

3.3 Luottamus

Luottamuksen alle kokosin seuraavia asioita: uskaltaako mennä toisen lähelle kun työskentelee hänen kanssaan, ja uskaltaako tehdä harjoituksia pelkäämättä, että toinen satuttaa. Siis: voiko luottaa siihen, että potku pysähtyy, jos itse ei muista väistää. Pidin yhtenä luottamuksen osoituksena etenkin ryhmää kohtaa sitä, että uskalsi laulaa. Laulamien on usein asia, jota ujustellaan ja jännitetään, mutta jos voi luottaa siihen, ettei joudu naurunalaiseksi vaikka ei osaisikaan, capoeirassa yleensä jokainen uskaltaa laulaa. Capoeirassa ei vaadita laulutaitoa, vaan enemmänkin tunnetta. Laulaminen ja pelaamaan lähteminen eivät ole asioita, jotka suoranaisesti kartuttaisivat yhteisöllisyyden taitoja, mutta ne kartuttavat luottamusta.

Parityöskentely kasvattaa luottamusta, sillä capoeira on laji, jossa on uskallettava mennä toisen lähelle, jotta olisi turvassa. Tietysti jos väistää potkuja metrien päähän, voi myös olla turvassa. Vähiten kuitenkin sattuu, jos potkun vahingossa osuessa on mahdollisimman lähellä pelikaveriaan. Silloin ei saa päähänsä kantapäätä vaan jalan jonkin pehmeämmän osan.

Havainnoistani päätelleen luottamusta parityöskentelyssä on ollut alusta asti, mutta yllättävää kyllä se ei ole taitojen karttuessa kasvanut. Etenkään parityöskentelyyn rohkeammin meneminen tai toisen lähellä oleminen ei lisääntynyt. Uskon tämän tosin myös johtuvan siitä, että aina ei tehty pariharjoituksia mistä tätä seikkaa olisi voinut tarkkailla. Toisaalta minulla ei aina ollut aikaa tarkkailla tätä seikkaa, koska olin keskittynyt harjoittelemaan jonkun kanssa.

Selvää kehitystä taas oli nähtävissä siinä, miten ryhmäläiset uskalsivat mennä pelaamaan. Alkuun mentiin vain silloin, kun kehotin ja houkuttelin, mutta loppupuolella pelaamista toivottiin ja ringiin mentiin oma-aloitteisesti. Tämä taas oli selkeästi kytköksissä omaan kehittymiseen. Pelaaminen oli mukavampaa, kun ringissä osasi myös tehdä jotain. Ja pelaaminen tuli kuvioihin vasta neljännellä kerralla, vaikka se oli suunniteltu jo kolmannelle kerralle. Tähän mennessä ryhmäläiset olivat jo tutustuneet toisiinsa eivätkä ujostelleet niin paljoa.

Laulamisen suhteen uskallusta ei puuttunut, enemmänkin asia oli kiinni siitä, että meillä ei ollut paljon aikaa keskittyä pelkkään musiikkiin ja laulut olivat portugalinkielisiä. Vieraskielisyys selkeästi vaikeutti sanojen oppimista. Yksi kerta tosin oli varattu vain musiikille ja silloin kaikki osallistuivat laulamiseen sekä soittamiseen. Kun olimme ringissä, lapset lauloivat kuoro-osuuksia, jos vain muistivat. Viimeisellä kerralla jokainen lapsi lauloi sooloja, vaikka paikalla oli vieraitakin. Tämä osoittaa mielestäni hyvin suurta rohkeutta ja luottoa siihen, että mitään noloa ei tapahdu.

3.4 Auttaminen / neuvominen

Tämä oli mielestäni kaikkein vaikein osuus havainnoida, mutta hyvin tärkeä taito oppia. Kun oppii auttamaan toista, on jälleen oppinut yhden hyödyllisen yhteisöllisyyden taidon. Neuvominen ja oman tiedon jakaminen tuo hyvää kaikille ja edistää yhteisön hyvinvointia.

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, capoeiraryhmän koostumus on usein monipuolinen ja pitempään harrastaneita on paikalla enemmän kuin vain opettaja. Omassa ryhmässäni kaikki olivat kuitenkin aloittelijoita ja ryhmä oli hyvin pieni. Yhdellä ryhmäläisellä oli kuitenkin jo taustalla toisen taistelulajin tietämystä, mikä helpottaa etenkin potkujen kohdalla, koska ne ovat osittain samoja eri taistelulajeissa. Ja jokainen oppii omaan tahtiinsa, joten jo parin kerran jälkeen voi olla että, joku on toisia ryhmäläisiä edistyneempi joissain asioissa. Minä tarkkailin, esiintyykö konkreettisia tilanteita missä toista autetaan joko suullisesti tai kädestä pitäen näyttäen. Olin jaotellut kategorian niin, että neuvoja annetaan parin kanssa työskenneltäessä, ja sitten toisaalta tarkkailin sitä, annetaanko neuvoja silloinkin kun treenataan jotain uutta liikettä kaikki yhdessä.

Mitä pitemmälle kurssi eteni, sitä enemmän oli huomattavissa auttamista. Eniten sitä ilmeni parityöskentelyn aikana. On sinänsä hyvin ymmärrettävää auttaa paria varsinkin kun niissä tapauksissa minä en yleensä ollut saatavilla. On myös luonnollista auttaa pariaan, jotta pääsisi etenemään harjoituksessa.

Yllättävän paljon oli kuitenkin myös tilanteita, joissa oltaessa ohjaajan johtamana ryhmässä joku toinen ryhmäläinen auttoi toista, välillä jopa ihan kädestä pitäen, matkien minun antamaani mallia. Se, että auttamista ei kuitenkaan esiinny kovin usein, on luultavasti selitettävissä juuri sillä, että ryhmä oli aloittanut yhtä aikaa, ja kävi melko säännöllisesti treeneissä, joten eteneminen oli hyvinkin samalla tasolla. Toisaalta olin itse usein jonkun parina. Koska olin opettaja, minulla ei luonnollisestikaan näin alkeistason ryhmässä ollut tarvetta apuun. Opettajuus vei kuitenkin osittain huomiotani havainnoinnilta.

3.5 Osallisuus

Osallisuudella tarkoitan tässä etenkin osallisuutta ryhmän toimintaan ja toimivuuteen. Havainnoin ryhmäläisten vuorovaikutusta toisten kanssa sekä sitä, kuinka ryhmäläiset toivat esiin omia ideoita siitä, miten ryhmän toimintaa voisi kehittää. Myös toiveet siitä, mitä tunneilla tehtäisiin, olivat yksi havainnoinnin kohta. Kaksi viimeksi mainittua kohtaa ovat melko samanlaisia, joten ne eivät ole helposti erotettavissa toisistaan. Erotin ne kuitenkin niin, että ensimmäisellä tarkoitin täysin uusia ideoita siitä, miten jotain asiaa voisi tehdä uudella tavalla, ja jälkimmäisellä toiveita tuntien sisältöön, kuten lisää akrobatiaa.

Omien ideoiden esittäminen vilkastui loppupuolella. Tulkitsen tämän johtuvan toisaalta taitojen kehittymisestä ja toisaalta siitä, että lapset alkoivat ymmärtää, mistä capoeirassa on kyse. Taitojen karttuminen ja ymmärryksen lisääntyminen antoi osallistuville lapsille mahdollisuuden pohtia ryhmän toiminnan kehittymistä. Toiveita tuli enemmän kuin ideoita, mutta voi olla, että minun on ollut joskus vaikea päättää, kummasta on kyse, ja tämä on voinut vaikuttaa tulokseen. Joka tapauksessa ryhmä oli innokas miettimään, miten voisimme tehdä esimerkiksi lämmittelyt, etteivät ne olisi aina samanlaisia. Välillä sain ideoita ryhmäläisiltä myös siihen, miten voisi kehittää jonkin liikkeen harjoitusta.

Vuorovaikutus on mielestäni tärkeä osa ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä. Jos ei ole millään tavoin vuorovaikutuksessa toisten kanssa, on hyvin vaikea olla osallinen ryhmän toiminnassa. Havainnoidessani ryhmäläisten vuorovaikutusta kiinnitin huomiota siihen, kun keskustelut ja aiheet tulivat spontaanisti lapsilta ja heidän aloitteestaan. En laskenut mukaan sitä, kun lapset ottivat kontaktia minuun tai keskustelivat keskenään pakollisista asioista, kuten kumman vuoro on. Tosin näin jälkikäteen ajateltuna olisi ollut hyvä tarkkailla kaikkia vuorovaikutustilanteita, sillä kaikenlainen vuorovaikutus kehittää taitoa kuunnella ja keskustella toisen kanssa.

Alkuun kontaktia otettiin verrattain vähän. Ensimmäisellä kerralla huomasin, että lapset eivät oikeastaan puhuneet keskenään, vaan ohjaaja oli se, johon otettiin

kontaktia. Tauoilla käytiin nopeasti juomassa vettä ja sitten istuttiin taas hiljaa. Alussa etenkin tyttö, joka ei puhunut suomea, oli hyvin hiljainen eikä keskustellut toisten kanssa, ymmärrettävästi kielimuurin vuoksi. Mutta yllättävää kyllä, kurssin puolivälin jälkeen myös tämä tyttö alkoi ottaa kontaktia, vaikka viesti ei välttämättä mennytkään aina perille. Tässä on selkeästi huomattavissa se, että mitä pitempään tyttö oli ihmisten kanssa tekemisissä ja oppi asioita heidän kanssaan, sitä vähemmän hän ujosteli keskustella, vaikka ei voinutkaan olla varma keskustelun lopputuloksesta.

Vuorovaikutustilanteet näyttivät myös toimivan ja ryhmäläiset keksivät tavan kommunikoida keskenään, vaikka yhteistä kieltä ei ollutkaan. Välillä toimin tulkkina, mutta suurimmaksi osaksi he hioivat vuorovaikutustaitojaan keskenään, ja ne kasvoivat loppua kohden koko ajan.

Jokainen osallistuu ja tekee kykyjensä mukaan

4 RYHMÄLÄISTEN KOKEMUKSIA CAPOEIRASTA JA CAPOEIRAKURSSISTA

Ryhmäläisten kokemuksia capoeirasta ja ryhmän yhteisöllisyydestä keräsin haastattelujen avulla. Viidellä kerralla kysyin tunnin lopuksi, millainen fiilis heillä oli ja mikä oli ollut hauskinta tai tylsintä, ja kysyin myös, oliko heillä jotain toiveita seuraaville kerroille. Kahdella kertaa haastattelin jokaista lasta erikseen hiukan pidempään. Nauhoitin haastattelut. Kysymykset olivat pääpiirteissään samat molemmilla kerroilla. Viimeisellä kerralla kyselin kuitenkin vielä hiukan enemmän heidän kokemuksistaan capoeirasta kokonaisuudessaan. Aineiston analysoin kuten esitin kappaleessa kaksi.

Ryhmäläiset olivat tulleet kurssille eri syistä. Joku halusi saada jotain uutta tekemistä, joku ajatteli pääsevänsä opettelemaan jotain karatemaista tai oli muuten vain innostunut nähtyään capoeiravideoita internetistä. Silti yllättävää oli, että kokemukset olivat hyvin samantapaisia.

4.1 Tuntemuksia

Tuntemuksiin laskin haastatteluja ja kyselyjä läpikäydessäni ne ilmaisut, jotka toivat esiin tunteita menneestä tunnista tai kurssista. Kysyin asiaa myös hyvin suoraan, joten ei ollut vaikea poimia ryhmäläisten mielipiteitä haastattelumateriaalista. Otin tähän kategoriaan myös tuntemukset siitä, millaista oli tulla treeneihin, vaikka se on myös ehkä hiukan sidoksissa kokemukseen ryhmästä, mutta mielestäni ensisijaisesti fiilikseen kurssista.

Yleisesti ottaen tuntemuksia kuvailtiin hyväksi ja positiivisiksi. Lapset pitivät oloaan treenien jälkeen hyvänä, välillä jopa energisenä ja vapautuneena, ja fiilistä kuvailtiin useimmiten sanoilla kiva, hauska, hyvä fiilis. Nämä positiiviset tunteet tuntuvat olevan myös merkityksellisimpiä. Energia koettiin mahtavaksi asiaksi. Treeneihin tuleminen koettiin helppona, se ei ollut kenellekään vaikeata eikä

vastentahtoista. Se, miksi treeneihin oli kiva tulla, ei sitten ollutkaan helppo määritellä.

Eräs ryhmäläisistä kertoi, että on kyllä kivaa tulla treeneihin, mutta samalla se myös jännittää, koska ei voi koskaan tietää kuka on paikalla. Mutta jännitys kuvailtiin kivaksi, ja se olisi siis loppujen lopuksi kuitenkin ihan positiivinen tuntemus.

4.2 Oppiminen

Oppimisen alle kokosin lasten ajatuksia siitä, mitä he kokivat konkreettisesti oppineensa. Jätin pois lasten näkemykset siitä, mitä he saivat capoeirasta, ja käsittelem näitä asioita omassa kappaleessa.

Luonnollisesti eniten oppimista oli tapahtunut ihan konkreettisesti capoeiraan lajina liittyvissä asioissa, kuten potkut tai väistöt. Tuntien jälkeen kerätyissä palautteissa lapset ilmaisivat oppineensa etenkin tunnilla käsitellyjä asioita, kuten jonkin tietyn liikkeen, tai ehkä taputtamisen, soitinten soittamisen tai laulut.

Osittain ryhmäläiset olivat myös sitä mieltä, että he olivat oppineet muitakin asioita kuin vain konkreettisia liikkeitä ja muita capoeiraan liittyviä asioita, mutta niitä tuntui sitten olevan vaikeampi määritellä. Eräs osasi vain sanoa, että jotain muutakin hän on oppinut, mutta ei osannut antaa mitään esimerkkiä.

Voi hyvinkin olla, että koska tämä opittu asia ei ole ollut mitään konkreettista, sitä ei ole osannut määritelläkään. Toisaalta esille tulivat sitten sellaiset asiat kuin ystävyys tai hyvä huumorintaju. Ristiriitaista on ehkä se, että sama lapsi joka koki oppineensa esim. ystävyyttä ensimmäisellä haastattelukerralla, ei kokenut oppineensa mitään muuta kuin capoeiraa toisella kerralla. Voi olla, että vastaukset johtuvat myös kysymyksenasettelusta, joka oli erilainen näillä kahdella kerralla.

Yleisesti ottaen siis koettiin, että opittu oli, jopa paljonkin asioita, oli opittu capoeiraa ja capoeiraliikkeitä, mutta myös muuta, kuten esimerkiksi ystävyyttä ja ryhmätyötä. Oppimisen kokemukset koettiin kuitenkin positiivisiksi ja omasta edistymisestä oltiin innoissaan. Eräsikin ryhmäläinen kuvaili hirveimmäksi asiak- si ensimmäisellä haastattelukerralla kärrynpyörän, mutta viimeiseen kertaan mennessä asiat olivat muuttuneet.

”B: ...actually I said before that it was the worst part, but now I think it's like the best part really, because I have a lot of fun to doing that aú.

N: aaa, okei

B: because I progressed and got better on it, that was a lot of fun to think about it.”

4.3 Ryhmä

Tähän luokkaan otin ne kokemukset, jotka lapsilla oli ryhmästä ja kuinka he ko- kivat siinä olemisensa. Tämän lisäksi pyrin kartoittamaan lasten kokemuksia siitä, miten he olivat osa ryhmää. Tässä luokassa pyrin myös analysoimaan heidän kokemuksiaan ryhmän yhteisöllisyydestä.

Useimmin esille tuli ryhmän koko. Ryhmä koettiin kovin pieneksi, mitä se tietysti olikin kolmella osanottajalla. Jo yhdenkin poissaolo vaikutti ratkaisevasti toimintaan ja siihen, miten treenit toteutettiin. Ryhmän koko vaikutti ehkä hiukan myös siihen, että energia ringissä ei ollut aivan se, mitä se voisi olla, kun ihmisiä on esimerkiksi kymmenenkin kappaletta. Energiaa saatiin lisää viimeisellä kerralla, jolloin paikalla oli vierailijoita. Ryhmän koko myös saattoi vaikuttaa siihen, ettei siitä tullut täysin yhtenäistä.

Ryhmän pienuutta ei koettu kuitenkaan vain ja ainoastaan huonona asiana, vaan eräs osallistuja oli myös sitä mieltä, että se oli yksi syy siihen, miksi hän jatkoi kurssia.

”C: oli ihanan pieni ryhmä, ettei ollu kauheen sellanen iso lauma, joka niinku, niin, hyökii päälle, tää on tällanen söpö pieni.”

Ryhmä koettiin turvalliseksi ja hyväksi ympäristöksi. Osanottajat kokivat, että voivat olla oma itsensä, ja vaikka osittain kommunikoinnin välissä oli kielimuuri, ei se siltikään hankaloittanut vuorovaikutusta. Jokainen myös oli sitä mieltä, että ihmisten kanssa ryhmässä oli helppo tulla toimeen. Vastauksista kävi ilmi, että toiset ryhmässä koettiin kavereiksi ja heihin luotettiin.

Ryhmähengen koettiin olevan hyvä myös sen takia, että ryhmä pystyi yhdessä edistymään niin paljon, että pääsi tekemään muitakin juttuja kuin vain niitä, jotka eivät tuntuneet mukavilta itsestä tai joissa ei ollut niin hyvä.

Pieni mutta yhtenäinen ryhmä

4.4 Capoeira

Kokemukset capoeirasta olivat ensisijaisesti positiivisia. Ryhmäläisten kokemuksiin capoeirasta keskityin etenkin viimeisellä haastattelukerralla. Capoeiraa pidettiin hauskana ja hyvänä tapana harrastaa liikuntaa, se oli tuntunut hauskalta ja yleisimmin sitä kuvailtiin sanoilla hauskaa ja kivaa. Edistyminen tuntui hyvältä samoin kuin se, että oppi asioita joita ei ollut aikaisemmin osannut, kuten kärrynpyörän. Huomasin itsekin kurssin edetessä, kuinka asiat, jotka alkuun aiheuttivat huokailua ja vastarintaa, saattoivat olla myöhemmin oppilaiden toive-
listalla, koska he huomasivat, että he sittenkin edistyivät ja pääsivät eteenpäin.

Joillekin ryhmäläisistä capoeira toi myös muita kuin vain fyysisiä muutoksia. Jo ensimmäisen haastattelun aikana tuli esille, että oli saatettu oppia jotain muutakin kuin vain capoeiraan kuuluvia potkuja; esiin nostettiin sellaisia asioita kuin ryhmätyö ja ystävyys. Näiden kohdalla tosin voi olla, että haastateltavat vain pyrkivät keksimään jotain, sillä kysymys johdatteli hiukan siihen suuntaan, että jotain muutakin olisi voinut oppia. Päätinkin myöhemmin luopua tästä kysymyksestä. Myös toisella haastattelukerralla nousi kyllä esiin samantapaisia asioita. Eräs haastateltava mainitsi, että hän oli saanut ystäviä ja nosti esiin myös musiikin ja soittimet, jotka kuuluvat capoeiraan. Hänelle myös näihin tutustumisella oli merkitystä.

”B: ...and I have got some friendships, and then some cool... I know some cool instruments now...”

Eräs haastateltavista, joka kertoi olevansa melkoinen jännittäjä ja jännittävänsä väillä treeneihin tuloakin, sanoi jännityksen lientyneen.

”N: Ja mitä sie oot saanu siitä? Tai siis siitä, et sie oot käyny täällä, mikä siust tuntuu et sie oot niinku saanu tästä kymmenestä viikosta nyt tavallaan?

C: vähemmän jännitystä ehkä, oon oppinu silleen, ettei tarvii jännittää kaikkia asioita.”

Syy siihen, miksi ryhmäläiset olivat jatkaneet capoeiraa ensimmäisen kerran jälkeen, oli yleisesti ottaen se, että se oli hauskaa ja kivaa. Yhdelle osasyö osallistumiselle oli ehkä myös se, että vanhemmat sanoivat, että pitää mennä, koska he ovat maksaneet kurssista. Haastateltava oli kuitenkin sitä mieltä, että ilman edellä mainittua pakotettakin hän olisi tullut, koska kurssilla yksinkertaisesti oli niin kivaa. Myös mukava ryhmä oli syy siihen, miksi jatkettiin. Viimeisellä kerralla yksi ryhmäläisistä saapui treeneihin, vaikka hänellä oli käsi paketissa. Esiin nousi myös se, että capoeira oli hauska tapa tutustua ryhmään ja rinki myös nostettiin yhdeksi capoeiran positiivisista asioista.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Jos vertaan keskenäni ensimmäistä kertaa, jolloin ryhmäläiset ottivat kontaktia minuun, jos kehenkään, istuivat taukojen aikana hiljaa omilla paikoillaan ympäri salia ja tekivät vain sen, mitä ohjaaja sanoi, ja viimeistä kertaa, jolloin keskustelu kaikkien ryhmäläisten kesken oli vilkasta, tauoilla tehtiin yhdessä asioita ja toisia autettiin ongelmatilanteissa, voisi sanoa, että ryhmässä esiintyi yhteisöllisyyttä edistäviä taitoja enenevässä määrin loppua kohden. Osa taidoista, kuten pariin luottaminen parityöskentelyssä, ei tosin kehittynyt, mutta voi olla, että tämä olisi vain vaatinut enemmän aikaa. Luottamusta siis kyllä oli, mutta sen kehittymisestä ei voinut tehdä havaintoja. Ehkä luottamus omiin ja parin taitoihin ei vain ollut vielä tarpeeksi suuri.

Ainoa asia, jota ei esiintynyt ollenkaan havainnoissani, oli tasa-arvoisuus parinvalinnassa. Mielestäni ryhmässä ei kuitenkaan esiintynyt syrjintää, vaan kaikki otettiin mukaan juttuihin. Vaikka ryhmän ainoa poika ei aina ollut mukana tyttöjen touhuissa, ei häntä kielletty tulemaan niihin mukaan. Tuntui ennemminkin siltä, että hän jättäytyi oma-aloitteisesti pois ja teki jotain muuta. Puute tasa-arvossa parinvalinnassa voi siis johtua ryhmän pienuudesta, kuten edellä mainitsinkin. Tai siitä, että tuossa iässä tytöt hyvin usein haluaisivat olla keskenään, eikä poikien kanssa ja toisinpäin. Eli jos ryhmässä olisi ollut vain tyttöjä tai vain poikia, olisi voinut näkyäkin tasa-arvoa parinvalinnassa. Havaintojen puuttumisesta huolimatta näkisin, että suurimmalta osalta yhteisöllisyyteen vaadittavat taidot kasvoivat. Toinen vaihtoehto on, että ne vain tulivat esiin, kun ryhmä tuli tutuksi.

Vaikka ryhmä oli hyvin haastava koostumukseltaan, ei kestänyt kauan, että se hitsautui yhteen ja lapset alkoivat kommunikoida paljonkin keskenään. Ryhmä koettiin turvalliseksi, ja sinne haluttiin tulla aina uudestaan, koska siellä oli kiva olla. Kun ei ollut ohjattua toimintaa, ryhmä keksi yhteistä tekemistä ja siellä löydettiin myös ystäviä, mistä voisi päätellä, että yhteisiä ajatuksiakin löytyi.

Capoeiraryhmäni oli pääasiallisesti toiminnallinen yhteisö, joka rakentui liikunnan ja tekemisen ympärille. Väittäisin kuitenkin, katsottuani omankin capoeiraryhmäni kehitystä, että pidemmällä ajalla ryhmästä olisi voinut tulla myös symbolinen yhteisö, joka jakaa samoja ajatuksia. Tämä korostuisi luultavasti vasta hiukan vanhempien nuorten kohdalla, sillä ryhmäni osallistujat olivat vasta nuoruuden kynnyksellä. Yhteinen ajatusmaailma luultavasti hitsaisi yhteisö vielä enemmän yhteen ja minusta yhteisöllisyys olisi näin ollen paljon laajempaa ja kokonaisvaltaisempaa.

Pidän capoeiraa sellaisena toimintana, joka tutustuttaa ihmiset nopeasti toisiinsa. Treenatessa on pakko tehdä töitä yhdessä parin kanssa, eikä voi keskittyä vain omaan tekemiseensä. Jokaisen ryhmäläisen edistyminen on jokaisen etu, sillä niin pääsee ryhmässä eteenpäin ja kokeilemaan haastavampia asioita. Ryhmän peli kehittyy, ja capoeiran varsinaisesta olemuksesta, eli ringistä tulee jokaiselle nautittavampaa ja mukavampi kokemus.

Tulkintani on, että capoeiran avulla on mahdollista oppia niitä keinoja, joita tarvitaan yhteisöllisyyden luomiseksi tai ainakin edistävät sen syntyä. Vaikka capoeira ei itsessään näitä taitoja opettaisikaan, niin sen avulla niitä voi harjoittaa, pitää yllä ja löytää itsestään. Capoeira vaatii onnistuakseen niin paljon yhdessä tekemistä ja toiseen luottamista, että kunnon capoeirista ei voi vältyä oppimasta näitä taitoja.

Tietysti olen myös miettinyt sitä, kuinka paljon vaikutusta on ryhmän vetäjällä. On totta kai tärkeää, että ohjaaja osaa myös rakentaa tunnit niin, että näitä yhteisöllisyyttä edistäviä taitoja voi vahvistaa. Näiden taitojen kehittymisen kannalta on myös tärkeää, että ilmapiiri ryhmässä on hyvä. Jos ilmapiiri on huono, ei dialogisuutta ja vuorovaikutusta ole, eikä toisen lähelle silloin haluta mennä. Ohjaajan on siis kyettävä luomaan turvallinen ja vapaa ilmapiiri, missä kaikkien on hyvä olla, etenkin jos ryhmän tavoitteena on oppia yhteisöllisyyteen vaadittavia taitoja. Tosin mielestäni ilman näitä taitoja capoeira voi jäädä hyvin pintapuoliseksi, pelkästään suoritettavaksi tarkoitetuksi urheilulajiksi.

Capoeira ei ole ainoa toiminta maailmassa, joka mahdollistaa yhteisöllisyyttä edistävien taitojen opettelua. Tällaisia toimintoja on varmasti olemassa lukemattomia, mutta capoeiran etuna näkisin sen monipuolisuuden ja soveltuvuuden melkeinpä jokaiselle, joka hiukankaan kiinnostuu siitä. Vaikka ei olisi liikunnallisesti hyvä, voi musiikissa päästä loistamaan. Capoeira on työkalu, jota on helppo toteuttaa missä vain, sillä se ei tarvitse kuin ihmiset, muutaman pienen soittimien tai levysoittimien ja levyn sekä musiikin ja ihmisten aikaansaaman energian. Capoeiraa olisi varmasti mahdollista muokata myös niin, että kaikenikäiset voivat sitä harrastaa, ja tiedän myös, että sitä on vedetty myös vammaisille. Eli ei edes pyörätuolissa istuminen estä harrastamasta capoeiraa.

Näen sosiaalipedagogiikan sosionomin tulevaisuuden työmuotona, joka auttaa sosionomia saavuttamaan ne tavoitteet, jotka hänen työlleen on asetettu. Haasteet ovat kovat nyky-yhteiskunnassa, kaikki pitää olla tuloksellista ja kannattavaa. Vaikka yhteisöllisyys pyörii julkisessa keskustelussa, sen perimmäinen olemus tuntuu kadonneen ihmisten mielestä. Yksilöllisyys ja yksilön vastuu korostuvat, ja kehitys on menossa enenevässä määrin suuntaan, kun yhteiskunta ei ole enää vastuussa kansalaistensa hyvinvoinnista. Toisaalta taas hallitusvallan määräysvalta tuntuu kasvavan ja pienintäkin asiaa määrittelee jokin säädös. Miten me siis kasvatamme ihmisiä, jotka ajattelevat itsenäisesti ja vapautuvat ympäristön paineesta ja osaavat ottaa vastuun itsestään ja elämästään?

Sosiaalipedagogiikassa käytetään usein toiminnallisia menetelmiä, ja sillä pyritään saamaan aikaan muutosta ihmisissä, joiden kanssa tehdään töitä. Emansipaatio, eli vapautuminen on sosiaalipedagogiikan keskeisiä käsitteitä. Nähdään, että subjekti vapautuu olosuhteista, jotka kahlitsevat toimintaa ja ajattelua, jotka määräytyvät hänestä itsestään (Dal Maso & Kuosmanen 2008, 44). Myös sosiokulttuurinen innostaminen tähtää muutokseen ryhmässä tai yksilössä. Muutos ei välttämättä ole heti näkyvissä, vaan saattaa kypsyä ajan

myötä. Sosiaalipedagoginen ajattelu pyrkii myös ehkäisemään ongelmia ja aktivoimaan ihmisiä.

Capoeira saa aikaan muutosta, se muuttaa harrastajansa elämäkatsomusta ja persoonallisuutta (vrt. Capoeira 2000, 37). Capoeira myös vapauttaa ihmisen ympäröivistä yhteiskunnallisista kahleista. Ryhmäläisten kokemus oli, että capoeira antoi energiaa, se oli kivaa tekemistä ja sieltä sai kavereita. Capoeira aktivoi harrastajansa liikkumaan, se liittää heidät osaksi yhteisöä, opettaa olemaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja hiukan myös pakottaa ottamaan vastuuta toiminnasta ja sen sujuvuudesta. Näin ollen näkisin capoeiran soveltuvan hyvin sosiaalipedagogiikan työvälineeksi. Se saa aikaa muutosta, se aktivoi ihmisiä sekä vapauttaa heitä vanhoista kaavoista. Vaatisi varmasti vielä paljon töitä, jotta capoeira olisi toimiva työväline, mutta ainekset on selvästi olemassa.

Capoeirassa on selvästi havaittavissa myös vahvoja yhteisöllisyyden piirteitä (vrt. Aula 2007, Aula 2008). Ihmiselle on tärkeää kokea kuuluvansa johonkin, olla osa jotain suurempaa. Se todistaa, ettei ole yksin tässä maailmassa ja apua on tarjolla, jos sitä kaipaa. Sen lisäksi, että capoeira on foorumi, missä voi opetella tarvittavia taitoja yhteisöllisyyteen, capoeirayhteisö on myös se paikka, missä yhteisöllisyyttä voi kokea. Syrjäytymisen riski voi näin ollen laskea huomattavasti, jos saa asiakkaan innostumaan capoeirasta.

Capoeira on oiva tapa löytää itsevarmuutta; kuten yksi ryhmäläiseni sanoi, hän oppi, ettei kaikkea tarvitse jännittää. Ryhmä on yksilölle turvallinen ympäristö olla esim. huomion keskipiste, kun on pelaamassa. Aula toteaa (Aula 2007) että capoeiran erityinen anti muiden afrobrasiliaalaisten kulttuurin muotojen seassa osallistavalle kasvatukselle on löydettävissä sen antamasta ja opettamasta fyysisestä itsetunnosta. Taistelulaji opettaa pärjäämistä kovassa sosiaalisessa ympäristössä.

Voisi tietysti ajatella, että brasilialaiset katulapset joutuvat pärjäämään paljon kovemmissa olosuhteissa kuin suomalainen nuori. Jos vertaa normaaliin

suomalaiseen nuoreen, niin ehkä näin on. Mutta alueilla, missä sosionomi työskentelee, syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten maailmassa, ympäristö on nuorille kova. Miten esimerkiksi pärjää huonolla koulumenestyksellä maailmassa, missä kaikki mitataan arvosanoin? Maailmassa, missä yhteiskunnallinen asema on sama kuin se, kuinka paljon rahaa voi tienata ja kuinka paljon hyviä numeroita todistuksesta löytyy? Jos itsetunto on kohdillaan, mahdollisuudet pärjäämiselle nousevat huimasti.

Capoeirasta löytyy elementtejä, jotka auttavat henkilökohtaisesti minua sosionomin työssä, kuten taito olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa ja capoeiran harjoittaminen yhdessä asiakkaiden kanssa voi kasvattaa aivan toisenlaisen luottamussuhteen välillemme. Capoeira edistäisi mielestäni myös vastavuoroista kunnioitusta ja capoeira voi avata asiakkaille aivan eri mahdollisuudet elämään, kuin mitä heillä olisi ilman sitä. Capoeira voi olla se asia, joka saa heidät yhä uudestaan liikkeelle ja jossa he vihdoin saavat tuntea onnistuvansa. Ehkä se energia, jonka ryhmäläiset kokivat capoeirasta saavansa, olisi juuri se asia, mitä tarvitsee ihminen, joka ei näe mitään tulevaisuutta, eikä sen vuoksi jaksa edes enää yrittää.

Ei myöskään saa unohtaa sitä, että capoeira on ovi toiseen kulttuuriin. Nykymaailma on koko ajan kansainvälistyvämpi ja Suomikin on muuttumassa aina vain monikulttuurisemmaksi. On hyvä, jos on joku syy tutustua uusiin kulttuureihin ja avata silmät Suomen rajojen ulkopuolella olevalle maailmalle. Ja kuten mainitsin aikaisemmin, on Nestor Capoeira sitä mieltä, että capoeira opastaa elämään jossa on suvaitsevaisuutta (vrt, Capoeira 2000, 35). Ja Capoeiran vaikutus yksilön suvaitsevaisuuteen olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

Edellä mainitsemani suvaitsevaisuuskasvatuksen lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia myös sitä, millaisen yhteisöllisyyden tunteen capoeira synnyttäisi toisilleen tuntemattomien ihmisten keskuudessa. Pitemmän ajan tutkimuksena olisi myös mahdollista selvittää, onko capoeiran harrastuksella vaikutusta capoeiristan elämään, muuttuuko elämänlaatu jollain lailla harrastuksen myötä.

Nyt kun sain hiukan viitteitä siitä, että capoeira voi olla foorumi opetella yhteisöllisyyteen vaadittavia taitoja, olisi mielenkiintoista lähteä kehittämään tätä eteenpäin työmuodoksi asti. Jokainen ryhmä on aina erilainen, mutta olisi hyvä tutkia, mitkä asiat erityisesti tukevat näiden taitojen oppimista. Tällainen vaatisi varmasti paljon työtä, mutta olisi silti mielenkiintoista.

6 RELIABILITEETTI, VALIDITEETTI JA EETTISYYS

Lähdin tutkimukseeni hiukan päätä pahkaa, miettimättä loppuun asti, mitä oikein aion tehdä ja mitä tutkia. Työ oli prosessi joka ajan kanssa muovautui nykyiseen olomuotoonsa. Syksyllä olin jo aloittamassa ryhmää ja aineistonkeruuta, vaikka en edes ollut täysin varma, mitä ilmiötä aion havainnoida ja kuinka tutkimusaineistoni kokoaisiin. Oli siis ehkä onni onnettomuudessa, että tarpeeksi ihmisiä ei ilmaantunut paikalle, sillä täten sain hiukan lisää aikaa pohtia, mitä oikein tekisin. Olisi ollut myös fiksumpaa tutustua teoria-aineistoon tarkemmin ennen kuin tein havaintomatriisini ja aloin toteuttaa aineistonkeruuta.

Ryhmä oli hyvin pieni, joten tuloksiani ei ehkä voi yleistää. Kuitenkin uskallan väittää, että tutkimukseni antaa viitteitä siitä, että capoeiran avulla on mahdollista oppia yhteisöllisyyttä edistäviä taitoja. Jotta tieteellisempää tietoa saataisiin, pitäisi tutkimusryhmän olla paljon suurempi ja luultavasti olisi parempi, että havainnoija vain ja ainoastaan havainnoisi, eikä osallistuisi toimintaan. Parasta olisi ehkä jopa tutkia kahta eri ryhmää, jotta saataisiin paremmin tietoa siitä, onko kyseessä vain tietyn ryhmän otolliset persoonallisuudet, vai todellakin suoritettu toiminta.

Se, että olin sekä ohjaaja että tutkija samaan aikaan, oli hyvin haastavaa. Pohdin aiemmin, että menisin vain havainnoimaan jotain ryhmää ulkopuolisena. Silloin aikani olisi riittänyt havainnoinnille, mutta lasten käytökseen olisi varmasti vaikuttanut se, että tunneilla istuu aina joku vieras aikuinen, joka kirjoittelee vihkoon heidän tekemisiään. Tietysti myös voi miettiä, miten tieto siitä, että minä tein havaintoja, vaikutti lasten käytökseen. Mielestäni oli kuitenkin eettisesti oikein kertoa heille heti alkuun, että teen näin, koska jokaisella on oikeus tietää se, että on tutkimuksen kohteena. Lapset osoittivat välillä kiinnostustaan siihen, millaisia havaintoja tein, mutta en kokenut, että he olisivat alkaneet käyttäytyä eri tavalla kun huomasivat minun ottavan kynän ja paperin käteen. Kun olin ohjaaja, olin lapsille tuttu ja tämä teki mielestäni myös haastattelutilanteet helpommiksi. Niistä oli helppo saada rentoja ja turvallisia, kun osapuolet olivat toi-

silleen ennestään tuttuja. Mutta havainnointi jäi kyllä ehkä liian vähälle ja se totta kai näkyy tutkimustuloksissani ja heikentää niiden pätevyyttä.

Valitsemani tiedonhankintamenetelmät eivät ole ainoat mahdolliset olemassa olevat, mutta minun eettinen moraalini vaatisi kuitenkin ilmoittamaan lapsille, etenkin kun he ovat kuitenkin jo 11–12-vuotiaita, että he ovat tutkimuksen kohteena. En siis usko, että olisin millään voinut välttää sitä, että lapset ehkä tiedostamattaan muokkaavat käytöstään sen vuoksi, että tietävät olevansa tutkimuksen kohteena.

Pohdin alkuun myös videokameran käyttöä joka tunnilla, mutta käytössä oleva salini oli hyvin iso, ja ryhmä hajaantui välillä laajallekin alueelle. En olisi millään voinut saada koko ryhmää kuvaan, ellen olisi liikutellut kameraa koko ajan mukani. Ja tämä taas oli mahdotonta, koska olin myös ohjaajan roolissa. Huomasin myös tuodessani kameran paikalle, että sen edessä lapset eivät olleet ollenkaan luonnollisia ja pyrkivät aina olemaan mahdollisimman hyvin kameran kuvan ulkopuolella. Analysointivaiheessa mietin myös, että havaintopäiväkirjan pito olisi ollut hyvä lisätuki havaintomatriisien lisäksi. En tosin tiedä, että olisinko saanut lisää havaintoja tehtyä näinkään, sillä tilanteeni ohjaajana olisi edelleen ollut sama. Ja toisaalta, kyseessä on vain opinnäytetyö, joten aineistokaan ei voi paisua liian suureksi.

Lapset tutkimusryhmänä ei koskaan ole helppo asia. On vaikeaa saada heiltä oikeaa tietoa ja pitää tilanteet sellaisina, että lapset eivät pyri miellyttämään aikuista ja vastaa siksi niin kuin he olettavat aikuisen haluavan. Siksi valitsin haastattelujen lisäksi myös havaintomatriisin aineistonkeruumenetelmäksi, sillä havainnointi on hiukan vähemmän henkilökohtaista kuin haastattelu.

Opin opinnäytetyön tekemisen aikana paljon myös itsestäni. Huomasin, että pystyn yllättävän hyvin suunnittelemaan kokonaisuuksia, ja löysin itsestäni opettajan. Pidän todella paljon capoeiran opettamisesta lapsille ja minusta oli mukava huomata, kuinka olen siinäkin kehittynyt. Nykyään osaan ottaa lapset

aivan eri tavalla huomioon kuin ennen koulutustani, sillä nyt ymmärrän heidän käytöstään paremmin.

Kokonaisuutena olen kuitenkin tyytyväinen työhöni ja myös yllättynyt siitä, kuinka vaikeuksien kautta kuitenkin pääsin tähän pisteeseen asti. Vaikka saamani tutkimustieto ei ole mitenkään yleistettävissä ryhmän pienuuden takia, uskallan väittää, että capoeirassa on voimaa ja sen avulla on mahdollista saavuttaa suuriakin asioita. Toivon, että joskus pääsen kokeilemaan asiaa isomman ryhmän kanssa.

LÄHTEET

Ahjola, Luettu 27.4.2011, <http://www.ahjola.fi/>

Association of schools of capoeira Melbourne , 2004-2005, luettu 27.4.2011.
<http://www.melcapoeira.netfirms.com/lyrics2.htm>

Aula, I. 2007, Capoeira: yhteisö ja rituaali: etnografinen tutkimus capoeira angolasta Salvador da Bahiassa, Joensuun yliopisto, Joensuu. Pro gradu työ

Aula, I. 2008 Yhteisöllisyys ja vapautuminen: eurooppalaisia ja brasilialaisia kokemuksia capoeira angolasta Salvador da Bahiassa, Joensuun yliopisto, Joensuu. Lisensiaatintyö

Aula, I. 2009, Osallistuminen ja raha Bahian Capoeira Angolassa, teoksessa Rahan kulttuuri, toimittanut Ruckenstein, M. & Kallinen, T. Tampereen yliopistopaino OY, Tampere

Borgman, M., Kempainen, T., Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Vuorensyrjä, M. 2005, Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke, Väliraportti, Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö, Euroopan sosiaalirahasto, Helsinki

Capoeira, N. 2005, Pieni capoeirakirja, Art House Oy, Helsinki, suomentanut Anders Colliander

Dahinden, J., Neubauer, A., Zotto, E. 2003 Offene Jugendarbeit und soziokulturelle Animation: Bestandsaufnahme und Perspektiven der Arbeit mit Migrationsjugendlichen, Eidgenössische Kommission für Jugendfragen Fachstelle für Rassismusbekämpfung, Bern

Dal Maso, R. & Kuosmanen, V., 2008, Subjektituden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydin, teoksessa 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä, toimittanut Viinamäki, L., Kemitornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, Anjalankoski

Freire, P. 2005, Sorrettujen pedagogiikka, Vastapaino, Tampere, toimittanut Tomperi, T. Suomentanut Kuortti, J.

Guntermann, B., 2004, Capoeira als Medium der Sozialpädagogik- Ein Ansatz psychomotorischer Förderung im Jugendalter, Grin Verlag, Nordersted, Germany

Hautamäki, A. 2005, Johdanto. Teoksessa Yhteisöllisyyden paluu, Hautamäki A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Tampere

Hyyppä, M.T, 2005, Me- hengen mahti, PS-Kustannus, Keuruu

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997, Sosiaalipedagogiikka, WSOY, Porvoo

Hämäläinen, J. 2006, Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus, Avoin yliopisto, Kuopio

Kuula, A. 2006, Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys, Vastapaino, Jyväskylä

Kurki, L. 2000, Sosiokulttuurinen innostaminen, Vastapaino, Tampere

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) 2010, Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka, Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Helsinki

Lehtonen, H. 1990, Yhteisö, Vastapaino, Jyväskylä

Nivala, E. 2008, Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa, Kuopio Snellmann-instituutti, Jyväskylä, Väitöskirja

PLAS 2010, luettu 27.4.2011 <http://blogs.princeton.edu/plas/2010/09/lilia-schwarcz-discusses-national-identity-and-racism-in-brazil.html>

Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen S. 2010, Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avajina. Teoksessa Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä, toimittanut Viinamäki, L., Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu, Kouvola

Sipilä, J. 1989, Sosiaalityön jäljillä, Tammi, Helsinki

Stollwer, C., 2008, Capoeira und Breakdance: Zwei Tänze, eine Philosophie, GRIN Verlag, Nordersted Germany

Tampereen ammattikorkeakoulu, päivitetty 04.29.2011. Luettu 29.4.2011.
[http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/%28\\$All%29/CDBD8A68EDF193E0C225757100433FBE?OpenDocument](http://www.tamk.fi/cms/tamk.nsf/%28$All%29/CDBD8A68EDF193E0C225757100433FBE?OpenDocument)

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2002, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi, Jyväskylä

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2003, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi, Jyväskylä

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tammi, Helsinki

Veikkola, T. 2000, Memories of Liberation- a study on the cultural memory of Afro-Brazilian Capoeira, Tampereen yliopisto, Tampere. Progradutyö

LIITTEET

LIITE 1: 1 (7)

I. kerta 10.1.2011**Tavoite:** Aloitus. Tutustuminen toisiin ja lajiin, tutustuminen kurssin sisältöön.

Kertominen itsestään ja lajista.

Nimien läpikäyminen, jokainen sanokoon onko aikaisemmin harrastanut, ja mitä odottaa kurssilta, miksi tuli.

Lämmittely: vaihtoehtoisesti hippa tai ringissä juoksu.

Karhukävelyä, rapukävelyä, lantion ja selän lämmittelyä ja pyörittelyä, käsien pyörittelyä, pienet venyttelyt.

Liikkeet:

Ginga

Meia lua de frenti

Esquiva lateral

sitten potkuyhdistelmänä Meia lua de frenti, esquiva lateral

Negativa rolê

II. kerta 17.1.2011**Tavoite:** Tutustumisen jatkaminen

Lämmittely: samanlailla kuin edellisellä kerralla, juoksemista, käsien pyörittelyä, karhukävely, rapukävely, ja sitten lämmitellään gingalla, meia lua de frentillä, esciva lateral, role

uudet asiat tänään:

Esquiva na basi

Queixada

Esquiva na frente

LIITE 1: 2 (7)

Aú

pariharjoitteluna queixada, queixada

myös ensin toisen käteen potkiminen x5 molemmille puolille

a: meia lua de frente

b: esquiva de frente

b: queixada

a: esciva lateral

III. kerta 24.1.2011

Tavoite: Ensimmäinen kosketus pelaamiseen

Lämmittely: tavalliset juoksut, rapukävelyä, liikkeiden kertaus;

ginga

meia lua de frente

esquiva lateral

esquiva na basi

esquiva de frente

queixada

role negativa

uudet liikkeet:

role

cocorinha

Kerron rodasta ja miten se toimii, pareittain pelailua

Lopuksi venyttelyä

LIITE 1: 3 (7)

IV. kerta 31.1.2011

Tavoite: Yhdessä tekeminen ja ensimmäinen rinki sekä ensimmäinen haastattelu jokaiselle lapselle yksinään.

Lämmittely: Koripallo 1 vs. 1, rapukävelyt salin poikki, kottikärryt, venyttelyt, sitten gingaminen ja liikkeitä niin, että edessä oleva opettaja vaihtukin, ja oppilaat pääsevät ohjaamaan toisiaan. Jäljelle jääneet liikkeet kerrataan vielä yhdessä.

Pariharjoituksia: liikkumistapoja ja yritetään päästä toisen selän taakse
negativa rolla liikkuminen
liikesarja:
A: queixada
B: esquiv lateral
B: meia lua de frente
A: cocorinha
B: aú
A: negativa role

Rinki, jossa kaikki taputtavat ja pelaavat, musiikki tulee nauhalta

Loppu: Lihaskuntoa & venyttelyä

V. kerta 7.2.2011

Tavoite: Oma kehittyminen

Lämmittely: Juokseminen ringissä, hyppy, karhukävelyä. Gingaaminen rivissä, peruspotkuja

LIITE 1: 4 (7)

Uudet liikkeet: Armada

Martello

Role pystyssä

Harjoitellaan ensin rivissä, jonka jälkeen treenataan pareittain. Armada potkitaan parin käsiin, martello väistetään potkun alle. Aú parin kanssa päästä päähän. Pelailua parin kanssa, paria vaihtaen.

Lopuksi: Venyttelyä ja lihaskuntoa

VI. kerta 14.2.2011

Tavoite: Neuvominen / Auttaminen

Lämmittely: Hippiä
Venyttelyt
Kertausta:

armada

martelo em pé

Uutena: Meia-lua de compasso
Cabeçada
Queda de rins

Paritreeni: A: Armada

B: Esquiva lateral

B: Compasso

A: Cocorinha

Lopuksi: Pelailua jos aikaa, venyttelyä ja lihaskunto

LIITE 1: 5 (7)

VII. kerta 21.2.2011

Tavoite: Musiikki

Soitinten esittely, jokainen saa kokeilla soittaa

Laulujen läpikäynti ja laulaminen

Pientä pelailua laulun tahdittamana

Sai sai Catarina

Saia do mar venha ver

Idalina

Sai sai Catarina

Saia do mar venha ver

venha ver

Sai sai Catarina

Oh Catarina, meu amor

Sai sai Catarina

Saia do mar, saia do mar

Sai sai Catarina

Go, go, Catarina

Go out of the sea and come to see

Idalina

Go, go, Catarina

Go out of the sea and come to see,
come to see

Go, go, Catarina

Oh Catarina, my love

Go, go, Catarina

Go out of the sea, go out of the sea

Go, go, Catarina

Lá lauê lauê lauê lauê

Lá lauê lauê lauê lauê

Que som o que arte é essa

de luta e brincadeira

Que roda maravilhosa é essa

é batucue capoeira

Em cada som, em cada toque

em cada ginga, tem um estilo de jogo

Em cada som, em cada toque

em cada ginga, tem um estilo de jogo

Lauê lauê lá...

Lá lauê lauê lauê lauê

LIITE 1: 6 (7)

Luanda é meu boi,

Luanda é para

Tereza canta sentado

Oi Marina samba de pè

La no cais da Bahia

Na roda de Capoeira

Não tem lêlê não tem nada

Oi, não tem lêlê nem lala

ou la e la e la

ou le le

oh la la e la la e la la e la

oh la la e la la e la la e la**VIII. kerta 7.3.2011****Tavoite:** Luottamus

Lämmittely: Ringissä juoksu
 Hypyt
 Käsilläkävelytreeniä
 Ginga + potkujen kertausta

Treeni: Compasso + Queixada
 Aú päästä päähän
 Cabeçada
 Cabeçada + aú
 Ponte

Queda de rins
Päälläseisontaharjoituksia

Lopuksi: Venyttely

LIITE 1: 7 (7)

IX. kerta 14.3.2011

Tavoite: Yhteinen juttu, roda

Lämmittely: Jalkapalloa, ginga ja liikkeiden kertausta. Käydään läpi kaikki potkut

Pariharjoitus: A: armada

B: esquiv lateral

B: meia lua de frente

A: negativa

B: Aú

A: role

Akrobatialiikkeitä: Queda de rins, Päälläseisontaharjoituksia

Lopuksi: Lihaskunto ja venyttely

X. kerta 21.3.2011

Lämmittely: Koripalloa, kaikki vastaan kaikki

Treeni: Ginga, potkujen kertaus. Jokainen tulee vuorollaan eteen ja kertauttaa muulla ryhmällä kaksi liikettä. Ohjaaja käy läpi vielä loput.

Aú päästä päähän.

Role päästä päähän

Puolivälissä tuntia tulee vieraita. Tehdään viimeinen roda, joka on kunnollinen soittimiseen ja lauluineen.

Kurssin lopetus.

Yhteisöllisyys capoeirassa -havaintomatriisi

Henkilö	Yhdessä tekeminen	Yhteinen juttu	Luottamus	Auttaminen / Neuvominen	Oma kehittyminen	Osallisuus
	1. 2. 3.	1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.	1. 2.	1. 2. 3.	1. 2. 3.
	1. 2. 3.	1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.	1. 2.	1. 2. 3.	1. 2. 3.
	1. 2. 3.	1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.	1. 2.	1. 2. 3.	1. 2. 3.
	1. 2. 3.	1. 2. 3. 4.	1. 2. 3. 4.	1. 2.	1. 2. 3.	1. 2. 3.

Havaintomatriisin selitykset

Yhdessä tekeminen

1. tasa-arvoisuus parivalinnassa
2. parin huomioonottaminen työskentelyssä (eli esim. jos pitää pareittain liikkua, ei kiirehdi toisen edellä, vaan odotetaan toista, vaikka tämä olisikin hitaampi)
3. ongelmien yhteinen ratkaiseminen

Yhteinen juttu

1. rodan energian luomiseen osallistuminen (taputtaminen ja laulaminen)
2. ei häiritse muiden oppimista, vaikka itseä ei kiinnostaisikaan
3. toisen kunnioitus niin parityöskentelyssä kuin pelaamisessakin, ketään ei satuteta tahallaan
4. kannustaminen

Luottamus

1. Uskaltaa mennä toisen lähelle harjoituksissa
2. Uskaltaa tehdä harjoituksia toisen kanssa, luottaa siihen, että toinen ei satuta
3. Uskaltaa laulaa
4. Uskaltaa mennä pelaamaan

Auttaminen / Neuvominen

1. Toisen auttaminen parityöskentelyssä, neuvojen antaminen jossain liikkeessä
2. kun treenataan asioita, missä joku on toisia edistyneempi, esim. akrobatia

Oma kehittyminen

1. liikkuvuus
2. liikkeiden puhtaus
3. luovuus pelissä / itseilmaisu

Osallisuus

1. Vaikuttaminen ryhmän toimintaan, esim. tuomalla ideoita
2. Toiveiden esittäminen

14.2.2011 Teemahaastattelukysymykset

1. Millainen fiilis on koko asiasta?
2. Onko ollut jotain tosi mukavaa tai tosi hirveetä?
3. Millainen teidän ryhmä on?
4. Onko treeneihin helppo tulla?
5. Tuletko toimeen ihmisten kanssa täällä?
6. Ootko oppinut asioita?
7. Tuntuuko, että olet oppinut jotain muutakin kuin vain potkuja?
8. Onko toiveita siitä, mitä täällä tehtäisiin?

21.3.2011 Teemahaastattelukysymykset

Millainen fiilis on koko kurssista?

Onko ollut jotain tosi mukavaa tai tosi hirveetä?

Millainen teidän ryhmä on?

Onko treeneihin helppo tulla?

Mitä oot oppinut?

Millainen ryhmä teillä on?

Onks muitten ihmisten kaa ryhmästä helppo tulla toimeen?

Jännittääkö ryhmässä olo, vai tuntuuko että voit olla oma itsesi?

Miksi jatkoit ensimmäisen tunnin jälkeen?

Miltä capoeira on tunutunut, mitä tunnet saaneesi siltä?

Haluaisitko jatkaa capoeiraa tämän jälkeen?

LIITE 4

Hyvät Vanhemmat/Huoltajat

Olen sosionomi (AMK) opiskelija Noora Dal Maso, ja vedän capoeira-kurssia Ahjolassa, johon teidän lapsenne on ilmoittanut osallistuvansa. Capoeira on afrobrasiliaalinen taistelulaji, johon kiinteästi liittyy akrobatia ja musiikki. Capoeira soveltuu kaikenikäisille ja kaikenlaisille liikkujille. Capoeira mielletään yleensä hyvin yhteisölliseksi lajiksi, siinä ei ole tarkoitus taistella toista vastaan vaan pelata toisen kanssa.

Kurssilla opetellaan capoeiran alkeita ja perusliikkeitä, jonkin verran akrobatiaa ja tietysti myös musiikkia. Kertoja kurssilla tulee olemaan 10, 10.1-21.3.2011. Talvilomaviikolla ei capoeiraa ole.

Kurssi on osa opinnäytetyötäni, jonka tarkoituksena on pohtia osallistujien kokemuksia capoeirasta ja ryhmästä ja mistä nämä kokemukset syntyvät. Tulen kurssin aikana tekemään havaintoja ja myös kyselemään kurssilaisten kokemuksia niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Kaikki materiaali käsitellään luottamuksellisesti eikä osallistujien nimiä tule olemaan opinnäytetyössäni missään näkyvillä. Kun opinnäytetyöni on tarkistettu, materiaali tuhotaan.

Jos teille on lisäkysymyksiä, nyt tai kurssin aikana, älkää epäröikö ottaa yhteyttä

Ystävällisin tervisin

Noora Dal Maso

040 744 7128

noora.dalmaso @piramk.fi

LIITE 5

N: onko mikään ollu kivointa?

C: Vapaa-aika, on saanu kiivetä puolapuille

N: Mikä on ollu tylsintä?

C:ööööö... kaatumiset, kun ne sattuu

N: niin, millast sun tai millanen sun mielestä teijän ryhmä on?

C:kiva

N: joo

C: sopivan pieni

N: ja oot sie oppinu?

C: joo

N: paljon asioita? Okei. (C nyökkää??) Onks treeneihin kiva tulla vai onks se hankalaa?

C: sinne on ihan kiva tulla mut ku iskä tuppaa aina myöhästelee

N: ääm, onks sulla ihan helppo tulla ryhmässä toimeen muitten kaa?

C: on

N: joo-o. Onks siul sellanen olo, et nyt on oppinu jotain muutakin täällä kun vaan pelkkiä capoeiraliikkeitä, vai?

C: On ihan kivasti tullu tota ystävyysjuttakin että ihan ystäviä löytynyt

N: aa, no kiva. Mites siust tuntuu, et onks se ryhmä sellanen et voi ihan vaan olla oma ittensä?

C: joo

N:näin.

C: ei tarvi olla

Punainen: tuntemukset

Sininen: ryhmä

Keltaine: Oppiminen